

Planbureau-werk in uitvoering

Indicatoren financiële middelen voor natuur van LNV

Beschrijving van uitgaven en prestaties over
2002-2004

M.J. Koning
A. Gaaff

Werkdocument 2004/11

Landbouw-Economisch Instituut

Den Haag, 2004

Indicatoren financiële middelen voor natuur van LNV

Beschrijving van uitgaven en prestaties over
2002-2004

M.J. Koning
A. Gaaff

Werkdocument 2004/11

Landbouw-Economisch Instituut

Den Haag, 2004

De reeks 'Planbureau - werk in uitvoering' bevat tussenresultaten van het onderzoek van de uitvoerende instellingen* voor het Natuurplanbureau. De reeks is een intern communicatiemedium en wordt niet buiten de context van het Natuurplanbureau verspreid. De inhoud heeft een voorlopig karakter en is vooral bedoeld ter informatie van collega-onderzoekers die aan planbureauproducten werken. Citeren uit deze reeks is dan ook niet mogelijk. Zodra eindresultaten zijn bereikt, worden deze ook buiten deze reeks gepubliceerd. De reeks omvat zowel inhoudelijke documenten als beheersdocumenten.

* Uitvoerende instellingen: Rijksinstituut voor Kust en Zee (RIKZ), Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), Rijksinstituut voor integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling (RIZA) en Wageningen Universiteit en Researchcentrum (WUR)

Werkdocument 2004/11 is gekwalificeerd als status B. De inhoudelijke kwaliteit is beoordeeld door Ernst Bos, LEI. Dit document is geaccepteerd door Rijk van Oostenbrugge, opdrachtgever namens het Milieu- en Natuurplanbureau.

Betekenis Kwaliteitsstatus

Status A: inhoudelijke kwaliteit is beoordeeld door een adviseur uit een zogenoemde referentenpool. Deze pool bestaat uit onafhankelijke adviseurs die werkzaam zijn binnen het consortium RIKZ, RIVM, RIZA en WUR

Status B: inhoudelijke kwaliteit is beoordeeld door een collega die niet heeft meegewerkt in het desbetreffende projectteam

Status C: inhoudelijke kwaliteitsbeoordeling heeft (nog) niet plaatsgevonden

©2004 **Landbouw-Economisch Instituut**

Postbus 29703, 2502 LS Den Haag

Tel.: (070) 335 83 30; fax: (070) 361 56 24; e-mail: informatie.lei@wur.nl

Project 394-230003/ LEI 20259

[NPB Werkdocument 2004/11 – december 2004]

Werkdocumenten in de Reeks 'Planbureau - werk in uitvoering' worden uitgegeven door het Natuurplanbureau, vestiging Wageningen. Informatie: (031 7) 47 78 45; e-mail: info@npb-wageningen.nl

Website: www.natuurplanbureau.nl

Inhoud

Samenvatting	7
1 Inleiding	9
2 Begrotingsartikel 1.13, 1.14 en 1.15	11
2.1 Landelijk natuurlijk (1.13)	11
2.1.1 Kwaliteitsimpuls landschap: verwerving	11
2.1.2 Kwaliteitsimpuls landschap: inrichting	12
2.1.3 Bos en landschap in landinrichting: verwerving	13
2.1.4 Bos en landschapinrichting: inrichting	13
2.1.5 Bos en landschap in landinrichting: verwerving en inrichting bosuitbreidingslocaties	14
2.1.6 Gerealiseerde landschapsplannen: opstellen	15
2.1.7 Vraag en aanbod van groene diensten: verkenning	16
2.1.8 Beheer bestaand bos, natuurterreinen en landschap	16
2.1.9 Beheer weidevogels	17
2.1.10 Beheer wintergasten en natuurbraak	18
2.1.11 Realisering projecten in) Belvedere(-gebieden)	19
2.1.12 Soorten in soortbeschermingsplannen	19
2.1.13 Overige opmerkingen	21
2.2 Stedelijke omgeving (1.14)	21
2.2.1 Bossen en recreatiegebieden in strategische groenprojecten Randstad: verwerving	21
2.2.2 Bossen en recreatiegebieden in strategische groenprojecten Randstad: inrichting	23
2.2.3 VINAC regionaal groen en Groene Hart Impuls.	24
2.3 Recreatiemogelijkheden in het landelijk gebied (1.15)	25
2.3.1 Verwerving en inrichting recreatieve voorzieningen	26
2.3.2 Landelijke routenetwerken wandelen, fietsen en varen	28
2.3.3 Versterking recreatiesector	29
2.3.4 Beheer recreatieve voorzieningen natuur- en bosgebieden	31
3 Begrotingsartikelen 2.11, 2.12, 2.13 en 2.14	33
3.1 Verwerving droge EHS (2.11)	33
3.1.1 Verwerving en inrichting robuuste verbindingen: verwerving	33
3.1.2 Verwerving voor afronding bestaande natuurterreinen	34
3.1.3 Verwerving en inrichting reservaten: verwerving	34
3.1.4 Verwerving en inrichting natuurontwikkeling: verwerving	35
3.1.5 Overige opmerkingen	36
3.2 Verwerving natte EHS (2.12)	37
3.2.1 Verwerving en inrichting terreinen natte natuur	37
3.2.2 Overige opmerkingen	38
3.3 Inrichting droge EHS (2.13)	39
3.3.1 Verwerving en inrichting robuuste verbindingen: inrichting	39

3.3.2	Verwerving en inrichting reservaten: inrichting	40
3.3.3	Verwerving en inrichting natuurontwikkeling: inrichting	40
3.3.4	Overige opmerkingen	41
3.4	Inrichting natte EHS (2.14)	42
3.4.1	Verwerving en inrichting terreinen natte natuur: inrichting	42
3.4.2	Overige opmerkingen	43
4	Begrotingsartikel 3.11	44
4.1	Beheer EHS (3.11)	44
4.1.1	Beheer bestaand bos, natuurterreinen en landschap in EHS	44
4.1.2	Particulier natuurbeheer	45
4.1.3	Agrarisch natuurbeheer	46
4.1.4	Gebieden met Overlevingsplan Bos en Natuur (OBN)-maatregel	47
4.1.5	Verwerving en inrichting terreinen natte natuur: beheer	48
5	Aanvullingen naar aanleiding van Suppletore begrotingen 2003 en 2004	49
5.1	Voorjaarsnota 2003	49
5.2	Najaarsnota 2003	49
5.3	Voorjaarsnota 2004	50
6	Overzichten van uitgaven	52
	Literatuur	70

Samenvatting

Voor de Natuurbalans 2004 is informatie verzameld over prestaties en uitgaven van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) voor natuurbeleid over de afgelopen jaren. Over de prestaties is elders uitgebreid gerapporteerd (Bredenoord et al., 2004)

In het Jaarverslag van LNV komen voor natuur ongeveer 50 beleidsprestaties voor waarvoor gerapporteerd wordt over de voortgang. Hiervan wordt de helft behandeld in dit rapport, waarmee het overgrote deel van de uitgaven wordt gedekt.

Deze studie geeft weer de omvang van de inzette middelen, alsmede de feitelijk geleverde prestaties van LNV ten aanzien van het natuurbeleid in de jaren 2002, 2003 en 2004. De inzet van middelen wordt gemeten in termen van uitgaven. Voor elk van de betreffende jaren wordt een vergelijking gemaakt tussen de begrote uitgaven en de gerealiseerde uitgaven. Als bron voor de begrote uitgaven worden begrotingen van LNV gebruikt en voor de gerealiseerde uitgaven de jaarverslagen. Naast de begrote en gerealiseerde prestatie-uitgaven worden ook de prestaties weergegeven, veelal in termen van aantallen hectares.

Door begrote en gerealiseerde prestatie-uitgaven en prestaties weer te geven wordt de mate van doelbereik inzichtelijk gemaakt. Indien er verschil is tussen begrote gerealiseerde waarden worden verklaringen hiervoor vanuit de genoemde LNV-bronnen eveneens weergegeven. Tevens worden overige voor dit onderzoek relevante opmerkingen uit de LNV-bronnen weergegeven.

Het doel van het onderzoek was een systematische beschrijving van prestatie-*uitgaven* en in relatie tot prestaties en in de loop van de tijd. Eventuele *ontvangsten* die bij de onderscheiden indicatoren begroot of gerealiseerd worden zijn niet vermeld. Deze zijn in begrotingen en jaarverslagen niet gespecificeerd naar en te relateren aan prestatie-indicatoren. Zij zijn alleen op artikelniveau beschikbaar. Evenmin is aangegeven welke actoren als begunstigden kunnen worden aangemerkt (ook al blijkt dit vaak wel uit de omschrijvingen). In die zin gaat het dus niet om complete geldstromen.

Tenslotte is een totaaloverzicht opgenomen voor de desbetreffende jaren van alle uitgaven samenhangend met beleidsprestaties, dus niet alleen de hier beschreven indicatoren.

1 Inleiding

Voor de Natuurbalans 2004 is informatie verzameld over prestaties en uitgaven van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit voor natuurbeleid over de afgelopen jaren. Over de prestaties is elders uitgebreid gerapporteerd (Bredenoord *et al.*, 2004)

Het ministerie van LNV rapporteert jaarlijks over de planning en de voortgang van het natuurbeleid in haar Begroting en Jaarverslag. Voor een zo goed mogelijke toegankelijkheid van dit rapport is de opbouw in overeenstemming met de opbouw van de Begroting en het Jaarverslag van LNV. Deze is: Versterking Landelijk Gebied (01) en Realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (02 en 03). De cijfers tussen de haakjes verwijzen naar het LNV begrotingsartikel in het Jaarverslag 2003.

In het Jaarverslag van LNV komen voor natuur ongeveer 50 beleidsprestaties voor waarvoor gerapporteerd wordt over de voortgang. Hiervan wordt er in verband met de beperkte tijd en ruimte de helft behandeld in dit rapport. De overwegingen bij de selectie zijn:

- beleidsprestaties die ook in de afgelopen Natuurbalansen zijn behandeld;
- beleidsprestaties waar meer dan 10 miljoen euro per jaar in omgaat;
- beleidsprestaties die een afgeronde samenhangende eenheid vormen

Deze studie geeft weer de omvang van de inzette middelen, alsmede de feitelijk geleverde prestaties van LNV ten aanzien van het natuurbeleid in de jaren 2002, 2003 en 2004. De analyse wordt uitgevoerd voor een aantal financiële indicatoren van de volgende begrotingsartikelen van LNV:

- Landelijk natuurlijk (artikel 1.13)
- Stedelijke omgeving (artikel 1.14)
- Recreatiemogelijkheden in het landelijk gebied (artikel 1.15)
- Verwerving droge EHS (artikel 2.11)
- Verwerving natte EHS (artikel 2.12)
- Inrichting droge EHS (artikel 2.13)
- Inrichting natte EHS (artikel 2.14)
- Beheer EHS (artikel 3.11)

De inzet van middelen wordt gemeten in termen van uitgaven, ook wel prestatie-uitgaven genoemd. Voor elk van de betreffende jaren wordt een vergelijking gemaakt tussen de begrote uitgaven en de gerealiseerde uitgaven. Als bron voor de begrote uitgaven worden begrotingen van LNV gebruikt en voor de gerealiseerde uitgaven de jaarverslagen. Naast de begrote en gerealiseerde prestatie-uitgaven worden ook de prestaties weergegeven, veelal in termen van aantallen hectares.

Door begrote en gerealiseerde prestatie-uitgaven en prestaties weer te geven wordt de mate van doelbereik inzichtelijk gemaakt. Indien er verschil is tussen begrote gerealiseerde waarden worden verklaringen hiervoor vanuit de genoemde LNV-bronnen eveneens weergegeven. Tevens worden overige voor dit onderzoek relevante opmerkingen uit de LNV-bronnen weergegeven.

Opgemerkt moet worden dat er twee verschillen kunnen bestaan tussen gerealiseerde prestatie-uitgaven zoals vermeld in de begroting en die in het Jaarverslag. In de eerste plaats kunnen de begrote bedragen naderhand zijn bijgesteld naar aanleiding van aangenomen

amendementen en suppletore begrotingen. Het begrote bedrag kan in het Jaarverslag dus afwijken van dat in de oorspronkelijke begroting. Aangezien suppletore begrotingen niet systematisch op het detailniveau van de indicatoren worden gegeven maar op het niveau van artikelen, onttrekt de achtergrond hiervan zich veelal aan waarneming op grond van verslagen en suppletore begrotingen.

In de tweede plaats kan zich een verschil voordoen tussen raming en realisatie. Voor deze verschillen worden regelmatig verklaringen gegeven in de Jaarverslagen. In dat geval worden deze hier vermeld. Soms echter ontbreken deze of zijn ze niet expliciet.

In de volgende paragrafen vindt per begrotingsartikel de analyse van indicatoren plaats. Daarbij wordt onderscheid gemaakt in drie hoofdgroepen:

- indicatoren onder artikel 1: Versterking landelijk gebied; deze worden behandeld in hoofdstuk 2.
- indicatoren onder artikel 2: Realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (verwerving en inrichting); deze worden behandeld in hoofdstuk 3
- indicatoren onder artikel 3: Realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (verwerving en inrichting); deze worden behandeld in hoofdstuk 4.

In hoofdstuk 5 worden enkele relevante opmerkingen vanuit de suppletore begrotingen 2003 gemaakt. Hoofdstuk 6 geeft een overzicht van alle uitgaven naar jaar en indicator.

Tenslotte zij vermeld, dat het doel van het onderzoek een systematische beschrijving was van prestatie-*uitgaven* in relatie tot prestaties en in de loop van de tijd. Eventuele *ontvangsten* die bij de onderscheiden indicatoren begroot of gerealiseerd worden zijn niet vermeld. Evenmin is aangegeven welke actoren als begunstigden kunnen worden aangemerkt (ook al blijkt dit vaak wel uit de omschrijvingen). In die zin gaat het dus niet om complete geldstromen.

2 Begrotingsartikel 1.13, 1.14 en 1.15

2.1 Landelijk natuurlijk (1.13)

Bij landelijk natuurlijk komen de volgende indicatoren aan de orde:

- Kwaliteitsimpuls landschap: verwerving;
- Kwaliteitsimpuls landschap: inrichting;
- Bos en landschap in landinrichting: verwerving;
- Bos en landschap in landinrichting: inrichting;
- Bos en landschap in landinrichting: inrichting bosuitbreidingslocaties;
- Gerealiseerde landschapsplannen: opstellen;
- Vraag en aanbod van groene diensten: verkenning;
- Beheer bestaand bos, natuurterreinen en landschap: beheer;
- Beheer weidevogels;
- Beheer wintergasten;
- Realisering Belvedere-gebieden;
- Soorten in soortbeschermingsplannen.

Per indicator wordt allereerst beschreven welke gegevens beschikbaar zijn op basis van de Begroting 2002, het Jaarverslag 2002, de Begroting 2003, het Jaarverslag 2003 en de Begroting 2004. Eventueel worden gegevens van de Begroting 2001 en het Jaarverslag 2001 bekeken. Vervolgens worden eventuele vragen en opmerkingen naar aanleiding van de beschikbare gegevens weergegeven.

2.1.1 Kwaliteitsimpuls landschap: verwerving

2002

- In de LNV-begroting voor 2002 worden de prestatie-uitgaven begroot op 3,687 miljoen euro, het aantal hectare op 125 en de kosten per hectare op € 29.496. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de kosten per hectare is gelijk aan 3,678 miljoen euro.
- In het Jaarverslag 2002 van LNV is achteraf geconcludeerd dat deze uitgaven en hectaren in het geheel niet zijn gerealiseerd. Ook de kosten per hectare van €23.496 worden bij realisering niet meer vermeld. Als verklaring wordt in het Jaarverslag 2002 bij het kopje 'Uitbreiding kwaliteitsimpuls landschap' het volgende vermeld: 'Door herprioritering a.g.v. de budgettaire situatie bij LNV is de feitelijke uitvoering van de proeftuinen niet gestart (noot voor de lezer: 'Kwaliteitsimpuls landschap' was een proeftuin). De geplande hectares verwerving, inrichting en beheer van landschapselementen zijn daardoor niet gerealiseerd.'

2003

- In de LNV-begroting 2003 zijn prestatie-uitgaven voor deze indicator geraamd op 3,254 miljoen euro. De prestatie-uitgaven voor 2003 zijn opgebouwd uit 86 hectare en € 38.000 per hectare. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is in Begroting 2003 niet volledig gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- In het Jaarverslag 2003 zijn de prestatie-uitgaven, het aantal prestaties en de gemiddelde prijs per prestatie 0. Als verklaring waarom de realisatie afwijkt van de

begroting wordt in het Jaarverslag 2003 vermeld: 'De proeftuinen in het kader van de kwaliteitsimpuls landschap zijn in de loop van 2003 stopgezet'.

2004

- In de begroting van 2004 komt de indicator verwerving kwaliteitsimpuls landschap niet voor. Als verklaring hiervoor wordt in de begroting van 2004 het volgende beleidsinstrument aangevoerd: 'Voor de inzet van particulieren en agrariërs ten behoeve van de kwaliteit van het landelijk gebied wordt het instrument groene diensten verder ontwikkeld. De ambitie is om hiermee een verbeterd instrument voor beheer in het landelijk gebied te ontwikkelen, dat past binnen de EU-eisen. De proeftuinen in het kader van de kwaliteitsimpuls landschap zijn in 2003 stopgezet. Twee van deze proeftuinen worden voortgezet in de vorm van verkenningen voor de uitvoering van groene diensten, te weten Ooijpolder en Groene Woud. Indien budgettair mogelijk worden andere systemen voor groene diensten getest in een 3-tal additionele verkenningen.'

2.1.2 Kwaliteitsimpuls landschap: inrichting

2002

- In de begroting van 2002 wordt een bedrag van 3,971 miljoen euro begroot voor Kwaliteitsimpuls landschap. Onduidelijk is hoe deze geraamde prestatie-uitgaven zijn opgebouwd. Als extra gegeven wordt alleen vermeld dat het een raming betreft van 500 hectaren. Gemiddelde kosten per hectare worden niet gegeven. Volgens het jaarverslag 2002 zijn de gerealiseerde prestatie-uitgaven gelijk aan 5,911 miljoen euro.
- Als verklaring voor discrepantie tussen geraamde en gerealiseerde uitgaven wordt in de begroting van 2002 onder het kopje 'overig' het volgende gegeven: 'De bestede bedragen betreffen m.n. proceskosten (planvorming e.d.) t.b.v. de proeftuinen. Doordat de feitelijke uitvoering van de proeftuinen nog niet is gestart, zijn ook nog geen hectares gerealiseerd.' Dit laatste verklaart waarom de geraamde 500 hectaren niet zijn gerealiseerd.

2003

- De geraamde prestatie-uitgaven in de begroting van 2003 zijn 3,395 miljoen euro. De prestatie-uitgaven voor 2003 zijn opgebouwd uit 392 hectaren. Wij constateren dat niet wordt aangegeven hoe precies het aantal hectaren bijdraagt aan de totale prestatie-uitgaven.
- Van de begrote prestatie-uitgaven zijn 0,169 miljoen euro gerealiseerd. Over aantal gerealiseerde prestaties en gemiddelde prijs per prestatie wordt niets vermeld in het Jaarverslag 2003.
- Het volgende wordt vermeld in de Begroting 2003: 'Door middel van proeftuinen wordt onderzocht op welke wijze de uitvoering van de kwaliteitsimpuls landschap het meest doeltreffend kan worden gerealiseerd'. Echter in het Jaarverslag 2003 staat: 'De proeftuinen in het kader van de kwaliteitsimpuls landschap zijn in de loop van 2003 stopgezet'.

2004

- In de begroting van 2004 komt de indicator uitvoering kwaliteitsimpuls landschap niet voor. Als verklaring hiervoor wordt in de begroting van 2004 het volgende beleidsinstrument aangevoerd: 'Voor de inzet van particulieren en agrariërs ten behoeve van de kwaliteit van het landelijk gebied wordt het instrument groene diensten verder ontwikkeld. De ambitie is om hiermee een verbeterd instrument voor beheer in het

landelijk gebied te ontwikkelen, dat past binnen de EU-eisen. De proeftuinen in het kader van de kwaliteitsimpuls landschap zijn in 2003 stopgezet. Twee van deze proeftuinen worden voortgezet in de vorm van verkenningen voor de uitvoering van groene diensten, te weten Ooijpolder en Groene Woud. Indien budgettair mogelijk worden andere systemen voor groene diensten getest in een 3-tal additionele verkenningen.' Deze indicator is samen met verwerving kwaliteitsimpuls landschap op gegaan in 'Vraag en aanbod van groene diensten: verkenning'. Deze laatste indicator komt later aan de orde.

2.1.3 Bos en landschap in landinrichting: verwerving

2002

- In de begroting van 2002 zijn de geraamde prestatie-uitgaven 3,376 miljoen euro. Verder is bekend dat het om 93 hectare gaat en dat de gemiddelde kosten per hectare € 36.302 bedragen. Het aantal hectare vermenigvuldigd met gemiddelde kosten per ha is gelijk aan 3,376 miljoen euro.
- De realisatie wijkt af van de begroting: het aantal gerealiseerde hectaren is 83 i.p.v. 93 hectaren, prijs per eenheid (in dit geval hectare) bedraagt in werkelijkheid €18.325 i.p.v. € 36.302, en de totale gerealiseerde uitgaven bedragen 1,521 miljoen euro i.p.v. 3,376 miljoen euro. Deze verschillen worden deels verklaard door: 'In 2002 is de realisatie ongeveer op het streefniveau uitgekomen. Een groot deel (49 ha) is besteed aan het aankopen van ruilgrond.'

2003

- De geraamde prestatie-uitgaven in de begroting van 2003 zijn 2,655 miljoen euro. De prestatie-uitgaven voor 2003 zijn opgebouwd uit 70 hectare en gemiddelde kosten van € 38.000 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met gemiddelde kosten per ha is gelijk aan de geraamde prestatie-uitgaven.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven bedragen eveneens 2,655 miljoen euro. Het gaat echter om 75 ha en een gemiddelde prijs van € 35.400 per ha.
- Waarom aantal gerealiseerde hectare en gemiddelde prijs per hectare afwijkt van de begroting is niet duidelijk.

2004

- In de begroting van 2004 zijn de geraamde prestatie-uitgaven 2,749 miljoen euro. Verder is bekend dat het om 72 ha gaat en gemiddelde kosten van € 38.000 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met gemiddelde kosten per ha is afgerond gelijk aan de geraamde prestatie-uitgaven.

2.1.4 Bos en landschapinrichting: inrichting

2002

- In de begroting van 2002 bedragen de geraamde prestatie-uitgaven 3,176 miljoen euro. Verder is gegeven dat 200 ha geraamd is om te worden afgerond en dat 2300 ha geraamd is om onderhanden te worden genomen. Van de 200 ha geraamde afronding wordt vermeld dat 'door middel van proeftuinen wordt onderzocht op welke wijze de uitvoering van de kwaliteitsimpuls landschap het meest doeltreffend kan worden gerealiseerd'. Onduidelijk is hoe de geraamde prestatie-uitgaven precies tot stand zijn gekomen en hoe deze in verhouding staan met bovenstaande hectaren.

- De gerealiseerde uitgaven bedragen namelijk € 10,751 miljoen en wijken daarmee aanzienlijk af van de geraamde bedragen. Bovendien zijn in de realisatie 209 ha afgerond en 2680 ha onder handen genomen. Verder is bij de realisatie onderscheid gemaakt in groene lijnelementen (40 km afgerond 2190 km onderhanden) en blauwe lijnelementen (46 km afgerond 828 km onderhanden). Als verklaring voor de discrepantie tussen geraamd en gerealiseerd wordt het volgende vermeld: 'De prestaties "afgerond" zijn ongeveer op het streefniveau gerealiseerd. De onderhanden zijnde oppervlaktes zijn fors toegenomen, hetgeen duidt op een forse investering in de kwaliteit van het landelijk gebied. In de verantwoording van de prestaties wordt nu voor het eerst onderscheid gemaakt in gerealiseerde hectares en gerealiseerde groene en blauwe lijnelementen in kilometers.' Niet duidelijk is waarom onderscheid gemaakt wordt in groene en blauwe lijnelementen en hoe deze tot uiting komen in de totale gerealiseerde prestatie-uitgaven.

2003

- De geraamde prestatie-uitgaven voor 2003 zijn 12,461 miljoen euro. Geraamd is eveneens dat 200 ha wordt afgerond en 2350 ha onderhanden wordt gelegd. Niet helder is wat het verband is tussen hectares en de totale prestatie-uitgaven.
- In het Jaarverslag 2003 gaat het om 10,846 miljoen euro gerealiseerde prestatie-uitgaven, 170 ha afronding en 2.489 ha onderhanden. Verder worden bij inrichting ook groene lijnelementen (206 ha afronding en 1.996 ha onderhanden) en blauwe lijnelementen (106 km afronding en 716 km onderhanden) genoemd. Het verband tussen prestatie-uitgaven en ha is niet helder. Niet duidelijk is eveneens waarom onderscheid gemaakt wordt in groene en blauwe lijnelementen en hoe deze tot uiting komen in de totale gerealiseerde prestatie-uitgaven.
- In het Jaarverslag 2003 wordt vermeld: 'In de verantwoording van de prestaties wordt onderscheid gemaakt in gerealiseerde hectares en gerealiseerde groene en blauwe lijnelementen in kilometers'. Verder is niet duidelijk waarom gerealiseerde gegevens afwijken van begrote gegevens.

2004

- Voor 2004 zijn de geraamde prestatie-uitgaven 4,482 miljoen euro en bedragen de geraamde hectares afronding en onderhanden resp. 175 ha en 2500 ha. Of en hoe hectares en totale prestatie-uitgaven met elkaar in verband staan is onduidelijk.

2.1.5 Bos en landschap in landinrichting: verwerving en inrichting bosuitbreidingslocaties

2002

- In de begroting 2002 zijn de geraamde prestatie-uitgaven voor verwerving 4,973 miljoen euro en voor inrichting 2,192 miljoen euro. Vermeld wordt eveneens dat het gaat om 137 ha verwerving, terwijl inrichting op 50 ha afronding en 390 ha onderhanden wordt geraamd. De gemiddelde kosten voor verwerving bedragen 36.302 € per ha. Of en hoe hectares en totale prestatie-uitgaven voor inrichting met elkaar in verband staan is onduidelijk.
- In het Jaarverslag 2002 komt naar voren dat 4,973 miljoen euro voor verwerving is gerealiseerd en 0,422 miljoen euro is voor inrichting. Verder wordt vermeld dat 106 ha is verworven voor 46.915 euro per ha en dat bij inrichting 17 ha is afgerond en 659 ha onderhanden is. In de opmerking die hierbij geplaatst is, wordt alleen vermeld dat 'de prestatie "afgeronde projecten" is achtergebleven bij de raming' maar dat 'daarentegen

de omvang van onderhanden projecten is gestegen (ca. 70%'. Waarom er een discrepantie bestaat is niet duidelijk.

2003

- In de begroting van 2003 gaat het bij verwerving om 3,983 miljoen euro en bij inrichting om 4,154 miljoen euro prestatie-uitgaven. Voor verwerving is 104 ha begroot voor 38.000 euro/ha. Voor inrichting is vijftig ha geraamd voor afronding en 500 ha voor onderhanden. Of en hoe deze hectaren en totale prestatie-uitgaven met elkaar in verband staan is onduidelijk.
- In het Jaarverslag 2003 is het begrote bedrag voor inrichting bijgesteld naar 3,771 miljoen euro.
- In het Jaarverslag 2003 gaat het bij verwerving om 3,983 miljoen euro, en bij inrichting om 0,825 miljoen euro gerealiseerde prestatie-uitgaven. Het verworven aantal ha bedraagt 109 tegen een gemiddelde prijs van 36.541 euro per ha.
- Bij inrichting gaat het om 13 ha afronding en 629 ha onderhanden. De samenhang tussen prestatie-uitgaven en ha is niet expliciet.
- In het Jaarverslag 2003 wordt vermeld: 'Uitgaven vormen een onderdeel van 8 [d.w.z. Bos en landschap in landinrichting; inrichting]'. Waarom er verschil bestaat tussen begrote en gerealiseerde gegevens is verder niet duidelijk.

2004

- In 2004 worden geen uitgaven begroot voor verwerving. De geraamde prestatie-uitgaven voor 2004 bedragen 3,836 miljoen euro voor inrichting. In de begroting van 2004 wordt eveneens vermeld dat 50 ha geraamd is te worden afgerond en 650 ha onderhanden te worden genomen. De relatie tussen prestatie-uitgaven en ha is niet helder.

2.1.6 Gerealiseerde landschapsplannen: opstellen

2002

- In begroting en jaarverslag 2002 komen landschapsplannen niet voor.

2003

- In de begroting van 2003 wordt aangegeven dat de prestatie-uitgaven voor 'opstellen landschapsontwikkelingsplannen' 1,6 miljoen euro bedragen. Verder wordt aangegeven dat het om 15 prestaties gaat en gemiddelde kosten van € 107.000 per prestatie. Het aantal prestaties vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per prestatie is gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven bedragen 0,435 miljoen euro. Er worden geen gegevens verstrekt over aantal prestaties en gemiddelde prijs per prestatie.
- Er wordt geen verklaring gegeven waarom gerealiseerde en begrote prestatie-uitgaven niet overeenkomen.

2004

- In de begroting van 2004 zijn de geraamde prestatie-uitgaven voor 'opstellen landschapsontwikkelingsplannen' 0,868 miljoen euro. Verder wordt aangegeven dat het om 8 prestaties gaat en gemiddelde kosten van € 108.500 per prestatie. Het aantal prestaties vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per prestatie is gelijk aan de prestatie-uitgaven.

2.1.7 Vraag en aanbod van groene diensten: verkenning

2002

- In zowel de begroting als het jaarverslag van 2002 wordt niets vermeld over vraag en aanbod van groene diensten. Zie onder 2004.

2003

- In zowel de begroting als het jaarverslag van 2003 wordt eveneens niets vermeld over vraag en aanbod van groene diensten. Zie onder 2004

2004

- In de begroting van 2004 komt voor het eerst de indicator 'verkenning groene diensten' voor. Als verklaring hiervoor wordt in de begroting van 2004 het volgende beleidsinstrument aangevoerd: 'Voor de inzet van particulieren en agrariërs ten behoeve van de kwaliteit van het landelijk gebied wordt het instrument groene diensten verder ontwikkeld. De ambitie is om hiermee een verbeterd instrument voor beheer in het landelijk gebied te ontwikkelen, dat past binnen de EU-eisen. De proeftuinen in het kader van de kwaliteitsimpuls landschap zijn in 2003 stopgezet. Twee van deze proeftuinen worden voortgezet in de vorm van verkenningen voor de uitvoering van groene diensten, te weten Ooijpolder en Groene Woud. Indien budgettair mogelijk worden andere systemen voor groene diensten getest in een 3-tal additionele verkenningen.'
- De geraamde prestatie-uitgaven bedragen 2 miljoen euro. Het gaat in totaal om twee prestaties. Wat de relatie is tussen de prestaties en de prestatie-uitgaven is onduidelijk.

2.1.8 Beheer bestaand bos, natuurterreinen en landschap

2002

- In de begroting van 2002 zijn de geraamde prestatie-uitgaven 16,359 miljoen euro. Verder wordt vermeld dat het gaat om 103.000 ha en dat de gemiddelde kosten per ha € 159 bedragen. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is afgerond gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- In het jaarverslag van 2002 zijn de gerealiseerde prestatie-uitgaven 12,168 miljoen euro en gaat het om 52.509 ha en € 232 per ha. De volgende verklaring wordt gegeven: 'In de begroting van 2002 is uitgegaan van het beheer van het *totale* aantal hectares buiten de EHS van ca 103.000 ha, een deel daarvan wordt echter gefinancierd door derden (bijv. Het Ministerie van Defensie, waterleidingbedrijven) en komt niet voor rekening van LNV. Het aandeel dat gefinancierd wordt door LNV (via de Rijksbijdrage Staatsbosbeheer en de Subsidieregeling Natuurbeheer) bedroeg in 2002 ca. 53.000 ha.*' Waarom de kosten per ha hoger zijn dan begroot wordt niet vermeld. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is afgerond gelijk aan de gerealiseerde prestatie-uitgaven.

---

* In de begroting van 2003 is reeds gemeld dat – in het kader van het groeipad VBTB – gewerkt wordt aan het scherper in kaart brengen van de toekomstige beheerslasten, analoog aan de informatie die in 2001 inzake verwerving en inrichting aan de Kamer is verzonden. Dit zal leiden tot een andere, meer inzichtelijke begroting en verantwoording van de prestatiegegevens inzake beheer in de beleidsartikelen 1.13 en 3.11.

2003

- De geraamde prestatie-uitgaven worden voor beheer bestaand bos, natuurterreinen en landschap opgesplitst in beheerd door SBB (9,341 miljoen euro) en beheerd door PNB's (6,5 miljoen euro). Tezamen bedragen de prestatie-uitgaven 15,841 miljoen euro. Bij beheerd door PNB's wordt verder nog vermeld dat het om 65.000 prestaties gaat (aangenomen mag worden dat het hectaren betreft) en dat de gemiddelde kosten per prestatie € 100 bedragen. Bij de PNB's is het aantal prestaties vermenigvuldigd met gemiddelde kosten per prestatie gelijk aan 6,5 miljoen euro.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven worden in het Jaarverslag 2003 eveneens opgesplitst in beheerd door SBB (10,771 miljoen euro) en beheerd door PNB's (6,188 miljoen euro). Tezamen gaat het om 16,959 miljoen euro. Bij SBB gaat het om 63.662 ha en bij PNB's om 61.876 ha en € 100 gemiddelde prijs per ha. Bij PNB's is het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde prijs per ha gelijk aan 6,188 miljoen euro.
- De enige toelichting die in het Jaarverslag 2003 wordt gegeven is: 'De hectaren die bij Staatsbosbeheer in beheer zijn worden verantwoord onder 3.11'. Verder wordt geen verklaring gegeven voor het verschil in gerealiseerde en begrote prestatie gegevens.

2004

- De geraamde prestatie-uitgaven zijn wederom opgesplitst in beheerd door SBB (9,466 miljoen euro) en beheerd door PNB's (6,077 miljoen euro). In totaal bedragen de prestatie-uitgaven 15,543 miljoen euro. Met beheerd door PNB's zijn 60.000 ha gemoeid en bedragen de gemiddelde kosten € 100 per ha. Bij PNB's is het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha niet volledig gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- Bij het aantal prestaties bij beheerd door SBB staat het volgende vermeld: 'Het areaal beheerd door Staatsbosbeheer dat vanuit 1.13 gefinancierd wordt, maakt deel uit van het areaal genoemd in artikel 3 (205.508 ha.)'. Zie verder bij 'Beheer bestaand bos, natuurterreinen en landschap in EHS' onder het beleidsveld 'Beheer EHS'.

2.1.9 Beheer weidevogels

2002

- De totale geraamde prestatie-uitgaven bedragen 10,891 miljoen euro. Het aantal ha bedraagt 20.000 en de gemiddelde kosten per ha bedragen € 545. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is gelijk aan 10,9 miljoen euro.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven zijn 3,793 miljoen euro. Het aantal gerealiseerde ha bedraagt 24.869 en de gemiddelde kosten per ha zijn € 153. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is niet volledig gelijk aan de gerealiseerde prestatie-uitgaven.
- Geconstateerd wordt dat de geraamde ha, gemiddelde kosten per ha en totale prestatie-uitgaven afwijken van de gerealiseerde aantallen. Hiervoor wordt de volgende verklaring gegeven: 'In 2002 heeft ca 5.000 ha meer weidevogelbeheer plaatsgevonden dan begroot. De gemiddelde prijs per ha voor dit beheer was lager, omdat meer weidevogelpakketten met een bijbehorende lagere vergoeding zijn afgesloten.*' Waarom meer weidevogelbeheer heeft plaatsgevonden wordt niet vermeld.

---

* In de begroting van 2003 is reeds gemeld dat – in het kader van het groeipad VBTB – gewerkt wordt aan het scherper in kaart brengen van de toekomstige beheerslasten, analoog aan de informatie die in 2001 inzake verwerving en inrichting aan de Kamer is verzonden. Dit zal leiden tot een andere, meer inzichtelijke begroting en verantwoording van de prestatiegegevens inzake beheer in de beleidsartikelen 1.13 en 3.11.

2003

- De begrote prestatie-uitgaven voor 2003 zijn 11,22 miljoen euro. Het geraamde aantal ha bedraagt 20.000. De gemiddelde kosten per ha zijn € 561. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is gelijk aan de begrote prestatie-uitgaven.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven bedragen 3,749 miljoen euro. Het gaat om 20.815 ha en gemiddelde kosten van € 181 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is niet geheel gelijk aan de gerealiseerde prestatie-uitgaven.
- Als verklaring voor het verschil tussen begroting en realisatie wordt in het Jaarverslag 2003 het volgende vermeld: 'In 2003 zijn iets meer weidevogelhectares gerealiseerd dan begroot. Daar tegenover staat dat iets minder "regulier" agrarisch natuur en landschapsbeheer is gerealiseerd (verantwoord onder 3.11). De kosten voor het weidevogelbeheer zijn lager dan begroot, omdat agrariërs iets meer dan ingeschat voor goedkopere weidevogelpakketten hebben gekozen'.

2004

- Het geraamde aantal ha is 3.034, de gemiddelde kosten per ha zijn € 577 en de totale geraamde prestatie-uitgaven zijn 1,75 miljoen euro. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is gelijk aan de prestatie-uitgaven.

2.1.10 Beheer wintergasten en natuurbraak

2002

- Voor 2002 waren de begrote prestatie-uitgaven 3,267 miljoen euro. Het gaat om 18.000 ha en gemiddelde kosten van € 182. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- Gerealiseerd zijn 2,822 miljoen euro, 15.430 ha en gemiddelde kosten van € 183 per ha. Ten dele wordt de discrepantie tussen begroot en gerealiseerd verklaard door: 'Er behoeften in 2002 minder ganzengedoogovereenkomsten (wintergasten) te worden afgesloten dan begroot.*' Het kleine verschil tussen begrote en gerealiseerde gemiddelde kosten wordt niet verklaard.

2003

- In 2003 gaat het om een begroting van 18.000 ha, € 172 gemiddelde kosten per ha en 3,109 miljoen euro. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is vrijwel gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven bedragen 3,144 miljoen euro. Verder wordt vermeld dat het om 15.883 ha gaat en € 198 gemiddelde kosten per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- In het Jaarverslag 2003 staat vermeldt: 'Er behoeften in 2002 minder ganzengedoogovereenkomsten (wintergasten) te worden afgesloten dan begroot. Het aantal overeenkomsten zal de komende jaren waarschijnlijk toenemen door het in de zomer van 2003 afgesproken Beleidskader Faunabeheer'.

---

* In de begroting van 2003 is reeds gemeld dat – in het kader van het groeipad VBTB – gewerkt wordt aan het scherper in kaart brengen van de toekomstige beheerslasten, analoog aan de informatie die in 2001 inzake verwerving en inrichting aan de Kamer is verzonden. Dit zal leiden tot een andere, meer inzichtelijke begroting en verantwoording van de prestatiegegevens inzake beheer in de beleidsartikelen 1.13 en 3.11.

2004

- De geraamde prestatie-uitgaven bedragen 2,75 miljoen euro. Verder wordt vermeld dat het gaat om 15.588 ha en € 178 gemiddelde kosten per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is niet volledig gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- In 2004 heet deze indicator 'Beheer wintergasten'¹.

2.1.11 Realisering projecten in) Belvedere(-gebieden)

2002

- De begrote prestatie-uitgaven bedragen 1,841 miljoen euro. De gerealiseerde prestatie-uitgaven zijn 2,929. Hoe deze discrepantie is ontstaan is niet duidelijk. Alleen het volgende wordt vermeld: 'Uitputting is inclusief overheveling € 2,7 mln. naar OCW voor de uitvoering van het Belvedere-project'.

2003

- In 2003 zijn de begrote prestatie-uitgaven 2,722 miljoen euro. Er zijn geen prestatie-uitgaven gerealiseerd. Als verklaring hiervoor wordt in het Jaarverslag 2003 vermeld: 'Het budget van € 2,7 mln. is in de loop van het jaar naar de begroting van OC&W overgeheveld'.
- Vermeld wordt het volgende in Begroting 2003: 'Met het oog op behoud en versterking van de ecologische en landschappelijke kwaliteit worden de volgende instrumenten ingezet: ..., het uitvoeren van de Nota Belvedere ...'.

2004

- In 2004 zijn de begrote prestatie-uitgaven net als in 2003 2,722 miljoen euro.
- Vermeld wordt dat 'De uitvoering van de nota Belvedere ...vanaf 2004 grotendeels in het landschapsbeleid wordt geïntegreerd'.
- In 2004 heet de indicator 'Belvedere subsidieregeling'.

2.1.12 Soorten in soortbeschermingsplannen

2002

- De totale begrote prestatie-uitgaven zijn 1,815 miljoen euro. Het gaat om 5 prestaties. Wat de relatie is tussen beide posten is niet expliciet.
- In de Begroting 2002 wordt het volgende vermeld: 'In 2020 zijn voor alle in Nederland van nature voorkomende soorten en populaties de condities voor instandhouding duurzaam aanwezig. In 2010 zijn soortbeschermingsplannen voor alle bedreigde soorten opgesteld (NVM)'.

---

¹ Bij de beantwoording van kamervragen bij de begroting 2005 naar de uitsplitsing tussen natuurbraak en beheer wintergasten (in hectaren en geldbedragen) schrijft LNV: 'Er is per jaar sprake van 1.000 ha natuurbraak. Hiervoor is € 100.000 per jaar beschikbaar. (...) voor de opvang van wintergasten (wordt) door de provincies uiterlijk op 1 juni 2005 80.000 ha 'ganzenfoerageergebied' begrensd. Voor de opvang van wintergasten zullen op ganzenopvang toegespitste subsidiepakketten beschikbaar worden gesteld. De totale kosten die de opvang van wintergasten naar schatting met zich mee zal brengen, bedragen naar schatting € 12,2 miljoen per jaar. Tussen natuurbraak en het beheer van wintergasten bestaat overigens geen directe relatie.'

- Bovendien staat bij de beleidsinstrumenten: 'Ten behoeve van soortenbescherming worden soortbeschermingsplannen uitgevoerd. Meerjarige taakstelling is gemiddeld 5 soorten beschermingsplannen gedurende de periode 2001-2010 (Natuur voor Mensen, LNV, 2000). Het totaal aantal soortbeschermingsplannen is afhankelijk van het aantal behandelde soorten per plan alsmede de ontwikkeling in het aantal bedreigde soorten'.
- In het Jaarverslag 2002 staat dat 2,149 miljoen euro prestatie-uitgaven zijn gerealiseerd en dat het om 4 prestaties gaat. Er wordt niet vermeld waarom dit afwijkt van de begrote posten. Alleen het volgende wat betreft de uitgaven wordt vermeld: 'Dit betreft niet alleen uitgaven t.b.v. opstellen van nieuwe soortbeschermingsplannen, maar ook uitvoeringskosten m.b.t. bestaande soortbeschermingsplannen'.
- In het Jaarverslag 2002 staat bij beleidsinstrumenten: 'Soortenbescherming: opstellen en uitvoeren van soortenbeschermingsplannen'.

2003

- De totale begrote prestatie-uitgaven zijn 1,815 miljoen euro en het gaat om 5 prestaties. Wat de relatie is tussen beide posten is niet expliciet.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven bedragen 1,853 miljoen euro. Het gaat om 2 prestaties. De samenhang tussen beide posten is niet expliciet.
- In het Jaarverslag 2003 wordt vermeld: 'Realisatie van soortenbeschermingsplannen blijft iets achter. De kosten van soortenbeschermingsplannen die in uitvoering zijn blijken hoger dan de gemiddelde kosten per plan die bij het opstellen van het Meerjarenplan in 2000 werden geraamd. Om de voortgang van de uitvoering niet in gevaar te brengen en de medefinanciering van de provincies veilig te stellen, is er in 2003, na overleg met de provincies en de soortbeschermingsorganisaties, voor gekozen het opstellen van nieuwe plannen te temporiseren'. Waarom realisatie afwijkt van begroting is niet duidelijk.
- In de begroting van 2003 staat: 'In 2020 zijn voor alle in Nederland van nature voorkomende soorten en populaties de condities voor instandhouding duurzaam aanwezig. In 2010 zijn soortbeschermingsplannen voor alle bedreigde soorten opgesteld (NVM)'.
- Bovendien staat als beleidsinstrument genoemd: 'Ten behoeve van soortenbescherming worden in opdracht van het Ministerie van LNV soortenbeschermingsplannen opgesteld door natuurbeschermingsorganisaties. De uitvoering van de plannen gebeurt door LNV, provincies en natuurbeschermingsorganisaties'.

2004

- De totale begrote prestatie-uitgaven zijn wederom 1,815 miljoen euro en gaat het om 5 prestaties. De relatie tussen beide posten is niet expliciet.
- In de Begroting 2004 wordt vermeld: 'Naast de EHS zijn aanvullende maatregelen nodig om biodiversiteitsdoelen te realiseren. Daarvoor dient het soortenbeleid. Aandachtspunten zijn opschaling van soortenbeschermingsplannen naar leefomgevingplannen, integratie van het soortenbeleid in het ruimtelijke beleid en soortspecifieke inrichtings- en beheersmaatregelen'.
- Als beleidsmaatregel wordt gegeven: 'In het kader van het soortenbeleid worden in 2004 5 soortenbeschermingsplannen opgesteld. Daarnaast worden 14 van dergelijke plannen uitgevoerd en 3 geëvalueerd en worden rode lijsten (lijsten van bedreigde soorten) opgesteld voor 4 soortgroepen'.

2.1.13 Overige opmerkingen

In het Jaarverslag 2003 wordt het volgende vermeld: 'Als gevolg van bezuinigingen voortvloeiend uit het Strategisch Akkoord (2002) en het Hoofdlijnenakkoord (2003) zijn een aantal streefwaarden en prestaties niet gerealiseerd'. Dit is deels een verklaring waarom realisatie afwijkt van begroting. In voorgaande paragrafen zijn, indien bekend, nadere verklaringen gegeven.

In de Begroting 2004 staat als beleidsinstrument vermeld: 'De bescherming en ontwikkeling van landschappen en open ruimten van (inter)nationaal belang vindt plaats door de aanwijzing van nationale landschappen. De inzet van rijksmiddelen op het gebied van beheer, inrichting en verwerving buiten de EHS wordt in deze gebieden geconcentreerd. Binnen deze gebieden draagt het Rijk bij aan de realisering en bescherming van een netwerk van groen-blauwe dooradering'.

2.2 Stedelijke omgeving (1.14)

Bij stedelijke omgeving komen de volgende indicatoren aan de orde:

- Bossen en recreatiegebieden in strategische groenprojecten Randstad: verwerving;
- Bossen en recreatiegebieden in strategische groenprojecten Randstad: inrichting.
- VINAC regionaal groen.

Per indicator wordt allereerst beschreven welke gegevens beschikbaar zijn op basis van de Begroting 2002, het Jaarverslag 2002, de Begroting 2003, het Jaarverslag 2003 en de Begroting 2004. Eventueel worden gegevens van het Jaarverslag 2001 en Begroting 2001 bekeken. Vervolgens worden eventuele vragen en opmerkingen naar aanleiding van de beschikbare gegevens weergegeven.

In Begroting 2002 wordt vermeld over het prijspeil: 'Het prijspeil voor de normbedragen verwerving en inrichting is 1-1-2001. In het kader van de bufferzoneconvenantafspraken financiert VROM mee. Voor de groene verbindingen financieren decentrale overheden mee aan de verwerving en inrichting'.

In Begroting 2003 staat het volgende over het prijspeil: 'Het prijspeil voor de normbedragen verwerving en inrichting is 1-1-2002. In het kader van de bufferzoneconvenantafspraken zijn er gezamenlijke financieringsafspraken tussen VROM en LNV. Voor de groene verbindingen financieren decentrale overheden mee aan de verwerving en inrichting. De opgetreden extra prijsstijging in 2001 is niet gecompenseerd in de meerjarenraming. Dit zal leiden tot aanpassing van de hectarenplanning'.

Voor 2004 wordt niets over het prijspeil vermeld.

2.2.1 Bossen en recreatiegebieden in strategische groenprojecten Randstad: verwerving

2002

- Deze indicator wordt – samen met de volgende indicator (3.2 Bossen en recreatiegebieden in strategische groenprojecten Randstad: inrichting) – in de Begroting 2002 (en 2003 en 2004) en Jaarverslag 2002 (en 2003) 'LNV verwervings- en landinrichtingsinstrumentarium' genoemd.

- In de Begroting 2002 zijn de geraamde prestatie-uitgaven 28,965 miljoen euro. Het gaat bij afronding om 491 ha verwerving. De gemiddelde kosten zijn € 58.991 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- In het Jaarverslag 2002 zijn de gerealiseerde prestatie-uitgaven eveneens 28,965 miljoen euro. Het gaat om 497 ha verwerving. De gerealiseerde prijs per ha is € 71.300. Dit correspondeert met een uitgave van € 35,4 miljoen. Het volgende wordt opgemerkt: 'In het kader van de bufferzoneconvenant zijn er gezamenlijke financieringsafspraken met VROM en LNV. In 2002 is in totaal 497 ha verworven voor in totaal 35,423 (miljoen) euro (28,965 LNV en 6,458 VROM). In 2002 zijn t.b.v. staatsbossen en recreatiebossen veel nieuwe ruilgronden verworven (257 ha)'.
- Volgens een beleidsinstrument in de Begroting 2002 en het Jaarverslag 2002 behoort het 'LNV verwervings- en landinrichtingsinstrumentarium' tot groen om de stad.
- Als doelgroep bij groen om de stad wordt vermeld: 'aanbod ten behoeve van recreanten binnen 5 km van de woning'.

2003

- De geraamde prestatie-uitgaven bedragen 30,485 miljoen euro. Het gaat bij afronding om 516 ha verwerving. De gemiddelde kosten per ha bedragen € 59.000. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is afgerond gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- Alhoewel de post 'Groene verbindingen' onder 'afronding' staat, wordt deze post hier bij de volgende indicator (3.2 Bossen en recreatiegebieden in strategische groenprojecten Randstad: inrichting) vermeld. Zoals bij analyse van de volgende indicator te zien is, werden in 2002 juist de posten staatsbos en recreatiebos bij 'onderhanden' bij die indicator genomen. In 2003 bestaan de posten staatsbos, recreatiebos en groene verbinding bij 'onderhanden' wel degelijk maar worden ze niet getoond bij de indicator 'Bossen en recreatiegebieden in strategische groenprojecten Randstad: inrichting' genoemd (in tegenstelling dus tot 2002). Bovendien is de post Groene verbindingen bij zowel 'afronding' als bij 'onderhanden' er bij gekomen sinds 2002.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven bedragen 28,799 miljoen euro (exclusief extern aandeel van Ministerie VROM). Het gaat om 462 ha en gemiddelde kosten van € 62.200 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is vrijwel gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- Als verklaring voor het verschil in begrotings- en realisatie-uitgaven wordt vermeld in het Jaarverslag 2003: 'De realisatie van de verwerving (inclusief Randstadgroen) is € 1,7 mln. lager uitgevallen dan begroot. De reden hiervoor is de aankoopstop voor natuur en recreatie die gold voor een deel van 2003'. Voor het verschil in gemiddelde prijs per ha bij begroting en realisatie wordt in het Jaarverslag 2003 vermeld: 'De prijs voor verwerving is in de begroting (2003) gesteld op 59 000 € per ha. In 2003 is het gemiddelde uiteindelijk uitgekomen op 62 200 €/ha. Een en ander is het gevolg van de (autonom) gestegen grondprijzen in de stedelijke omgeving. In 2002 was de gemiddelde prijs hoger in verband met de aanwezigheid van relatief veel afgeschreven gebouwen (rijp voor de sloop) op verworven gronden'.
- Bij de beleidsinstrumenten van de Begroting 2003 staat bij groen om de stad 'het LNV verwervings- en landinrichtingsinstrumentarium'.
- Als doelgroep bij groen om de stad wordt vermeld: 'aanbod ten behoeve van recreanten binnen 5 km van de woning'.

2004

- De begrote prestatie-uitgaven zijn 23,071 miljoen euro. Het gaat om 390 ha verwerving recreatie- en staatsbos en gemiddelde kosten per ha van € 59.000. Het aantal hectare

vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is vrijwel gelijk aan de prestatie-uitgaven. Sinds 2004 wordt de post verwerving (recreatie- en staatsbos) niet meer bij 'afronding' vermeld.

- Bij de beleidsinstrumenten van de Begroting 2004 staat bij groen om de stad 'het LNV verwervings- en landinrichtingsinstrumentarium'.
- Als doelgroep bij groen om de stad wordt vermeld: 'aanbod ten behoeve van recreanten binnen 5 km van de woning'.

2.2.2 Bossen en recreatiegebieden in strategische groenprojecten Randstad: inrichting

2002

- Deze indicator wordt – samen met de vorige indicator (3.1 Bossen en recreatiegebieden in strategische groenprojecten Randstad: verwerving) – in de Begroting 2002 (en 2003 en 2004) 'LNV verwervings- en landinrichtingsinstrumentarium' genoemd.
- De begrote prestatie-uitgaven bedragen 5,719 miljoen euro. Het gaat bij 'onderhanden' om 500 ha staatsbos en 1.600 ha recreatiebos. Er worden geen gemiddelde kosten per ha gegeven. Hoe aantal ha en totale prestatie-uitgaven met elkaar samenhangen is niet expliciet.
- Uit het Jaarverslag 2002 volgt dat 2,427 miljoen euro prestatie-uitgaven zijn gerealiseerd. Bovendien zijn 1.030 ha staatsbos en 1.648 ha recreatiebos gerealiseerd. Hoe aantal ha en prestatie-uitgaven met elkaar verhouden is niet af te leiden.
- Bij inrichting wordt onderscheid gemaakt in 'afgerond' en 'onderhanden'. Inrichting 'onderhanden' is bij deze indicator van belang; hier wordt vermeld dat 'het onderhanden werk is toegenomen'. Een nadere toelichting over de discrepantie tussen begroot en gerealiseerd wordt niet gegeven.
- In de Begroting 2002 wordt de post Groene verbindingen bij 'onderhanden' niet vermeld. Analoog daaraan staat in het Jaarverslag 2002 een streepje bij de realisatie van de prestaties.
- Volgens een beleidsinstrument in de Begroting 2002 en het Jaarverslag 2002 behoort het 'LNV verwervings- en landinrichtingsinstrumentarium' tot groen om de stad.
- Als doelgroep bij groen om de stad wordt vermeld: 'aanbod ten behoeve van recreanten binnen 5 km van de woning'.

2003

- In de Begroting 2003 zijn de prestatie-uitgaven 7,722 miljoen euro. Het gaat in dit jaar om 10 km Groene verbindingen bij 'afronding'. In 2002 daarentegen ging het om 'onderhanden' recreatiebos, staatsbos (en groene verbinding). Niet duidelijk is of hier bij 2003 bewust voor is gekozen omdat bij 'onderhanden' verder geen gegevens staan, of dat het bedrag 7,722 miljoen verkeerd is geplaatst. De relatie tussen km en prestatie-uitgaven is niet expliciet.
- Uit het Jaarverslag 2003 kan worden afgeleid dat het gehele begrotingsbedrag 'Inrichting' betreft (dus zowel afgerond als onderhanden, beide inclusief groene verbindingen). Het begrote bedrag zoals vermeld in het Jaarverslag is bijgesteld op 9,292 miljoen euro.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven bedragen 9,325 miljoen euro. De prestaties worden opgedeeld in afgerond (Staatsbos 42 ha, recreatiebos 351 ha en groene verbindingen van 1 km) en onderhanden (Staatsbos 729 ha, recreatiebos 1702 ha en groene verbindingen van 34 km). De samenhang tussen prestatie-uitgaven en prestaties is niet expliciet.

- Als verklaring voor het verschil tussen begroting en realisatie wordt in Jaarverslag 2003 vermeld: 'De realisatie van de inrichting is € 2,0 mln. hoger uitgevallen dan voorgaande jaren. Feitelijk betekent dit dat er vooruitgang is geboekt in de feitelijke realisatie van groen in en om de stad. Het algemene beeld van het GIOS programma loopt echter nog danig achter op de planning'.
- Volgens een beleidsinstrument in de Begroting 2003 behoort het 'LNV verwervings- en landinrichtingsinstrumentarium' tot groen om de stad.
- Als doelgroep bij groen om de stad wordt vermeld: 'aanbod ten behoeve van recreanten binnen 5 km van de woning'.

2004

- De geraamde prestatie-uitgaven bedragen 8,464 miljoen euro. Het gaat bij 'onderhanden' om 700 ha staatsbos, 1.600 ha recreatiebos (incl. VINAC) en 25 km groene verbinding (incl. VINAC). Wat de relatie is tussen ha cq. km en prestatie-uitgaven is niet expliciet.
- Volgens een beleidsinstrument in de Begroting 2004 behoort het 'LNV verwervings- en landinrichtingsinstrumentarium' tot groen om de stad.
- Als doelgroep bij groen om de stad wordt vermeld: 'aanbod ten behoeve van recreanten binnen 5 km van de woning'.
- In 2004 gaat het om 'onderhanden' i.p.v. in 2003 incidenteel om 'afronding'.
- Bij recreatiebos en groene verbinding wordt in 2004 voor het eerst gesproken van 'incl. VINAC'.

2.2.3 VINAC regionaal groen en Groene Hart Impuls.

2002

- In zowel de Begroting 2002 als het Jaarverslag 2002 komt de post 'VINAC regionaal groen' (nog) niet voor. De vermelde gegevens hebben betrekking op Groene Hart Impuls. Het gaat om 4,629 miljoen euro en om 60 projecten. De relatie tussen prestatie-uitgaven en prestaties is niet expliciet.
- In het Jaarverslag 2002 gaat het om een realisatie van 3,442 miljoen euro en 27 projecten. In het Jaarverslag 2003 is dit bijgesteld tot 48 projecten.
- Bij het kopje streefwaarden staat in de Begroting 2002 het volgende vermeld: 'De VINAC realisatie is voorzien vanaf 2004'.

2003

- In de Begroting en het Jaarverslag 2003 komt de post 'VINAC regionaal groen' eveneens (nog) niet voor. De vermelde gegevens hebben betrekking op Groene Hart Impuls. Het gaat om 3,267 miljoen euro en om 60 projecten. De relatie tussen prestatie-uitgaven en prestaties is niet expliciet.
- In het Jaarverslag 2003 gaat het om een realisatie van 2,932 miljoen euro en 49 projecten.
- Bij het kopje streefwaarden in de Begroting 2003 staat: 'De VINAC realisatie is voorzien vanaf 2004'.
- Bij beleidsinstrumenten staat bij 'groen om de stad': 'Voorts zijn afspraken gemaakt over het op tijd afkrijgen van het vigerende SGR en VINAC programma'.
- Als doelgroep bij 'groen om de stad' wordt vermeld: 'aanbod ten behoeve van recreanten binnen 5 km van de woning'.
- In het Jaarverslag 2003 staat over VINAC: 'VINAC (4^e Nota Ruimtelijke Ordening Actualisering) is een recente aanvulling op de vigerende ambities van GIOS en is definitief

afgesproken in 2003. De eerste VINAC resultaten zullen naar verwachting eerst in 2004 worden opgeleverd'.

2004

- De begrote prestatie-uitgaven bedragen 1,69 miljoen euro. Het gaat om 35 ha verwerving. De relatie tussen deze twee posten is niet expliciet.
- In de Begroting 2004 staat bij het kopje streefwaarden: 'T.b.v. de financiële dekking van de Actualisering van de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening (VINAC) worden beschikbare middelen voor realisering van Groen in en om de stad ingezet. Overigens is een belangrijk gedeelte van de VINAC reeds als ruilgrond verworven en onderdeel van het BBL bezit'.
- Bij beleidsinstrumenten staat bij 'groen om de stad': 'Voorts zijn afspraken gemaakt over het op tijd afkrijgen van het vigerende SGR en VINAC programma'.
- Als doelgroep bij 'groen om de stad' wordt vermeld: 'aanbod ten behoeve van recreanten binnen 5 km van de woning'.

2.3 Recreatiemogelijkheden in het landelijk gebied (1.15)

Bij het beleidsveld 'recreatiemogelijkheden in het landelijk gebied' worden de volgende indicatoren behandeld:

- Verwerving en inrichting recreatieve voorzieningen;
- Landelijke routenetwerken wandelen, fietsen en varen;
- Versterking recreatiesector;
- Beheer recreatieve voorzieningen natuur- en bosgebieden.

Per indicator wordt allereerst beschreven welke gegevens beschikbaar zijn op basis van de Begroting 2002, het Jaarverslag 2002, de Begroting 2003, het Jaarverslag 2003 en de Begroting 2004. Eventueel worden gegevens van het Jaarverslag 2001 en Begroting 2001 bekeken. Vervolgens worden eventuele vragen en opmerkingen naar aanleiding van de beschikbare gegevens weergegeven.

In de Begroting 2002 staat vermeld over het prijspeil: 'Het prijspeil voor de gemiddelde bedragen verwerving is 1-1-2001. De inzet van het landinrichtingsinstrumentarium voor investeringen in recreatie in het landelijk gebied bestaat uit een Rijksbijdrage van 50%. Het overige deel komt voor rekening van decentrale overheden. Rijksbijdrage in geval van Strategisch Groenproject Natuurontwikkeling is 100%'.

In de Begroting 2003 staat: 'De inzet van het landinrichtingsinstrumentarium voor investeringen in recreatie in het landelijk gebied bestaat uit een Rijksbijdrage van 50%. Het overige deel komt voor rekening van decentrale overheden'.

In de Begroting 2004 wordt vermeld: 'De inzet van het landinrichtingsinstrumentarium voor investeringen in recreatie in het landelijk gebied bestaat uit een Rijksbijdrage van 50%. Het overige deel komt voor rekening van decentrale overheden'.

2.3.1 Verwerving en inrichting recreatieve voorzieningen

2002

- De begrote prestatie-uitgaven voor 'LNV verwervings- en landinrichtingsinstrumentarium' (zo genoemd in de Begroting 2002, i.p.v. de titel van 4.1) zijn 11,212 miljoen euro. Het gaat om 1000 km paden die onderhanden zijn; verder worden genoemd 80ha recreatie afronding en 100km paden afronding. Hoe de relatie is tussen km paden en prestatie-uitgaven is niet expliciet.
- In de Begroting 2002 en Jaarverslag 2002 wordt als beleidsinstrumentarium gegeven 'Het LNV verwervings- en landinrichtingsinstrumentarium'.
- Voor het LNV verwervingsinstrumentarium wordt in Jaarverslag 2002 vermeld: 'In 2002 is het gehele beschikbare bedrag benut voor het realiseren van aankopen. Een groot deel is benut voor het aankopen van ruilgronden'. Uit het Jaarverslag 2003 blijkt, dat het gaat om 3,009 miljoen euro verwerving en 4,138 miljoen euro inrichting. In de overzichtstabellen van hoofdstuk 5 is uitgegaan van deze splitsing in verwerving en inrichting.
- In het Jaarverslag 2002 worden de begrote prestatie-uitgaven van 11,212 miljoen euro onderverdeeld in 3,009 miljoen euro voor 80 ha recreatie in afronding en 8,203 miljoen euro voor 100 km paden in afronding en daarnaast 1000km paden onderhanden.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven voor 2002 zijn 3,009 miljoen euro en 4,138 miljoen euro. Het gaat om resp. 61 ha recreatie en 41 km paden (beide 'afronding'). Van de 1000km paden onderhanden is 584km gerealiseerd. Wat de relatie is tussen prestatie-uitgaven en ha enerzijds en prestatie-uitgaven en km anderzijds wordt niet expliciet aangegeven.
- Overeenkomstig Begroting 2002 wordt hier nog gegeven dat 584 km paden 'onderhanden' zijn gerealiseerd. Voor deze post worden geen prestatie-uitgaven gegeven.
- Als toelichting op 'LNV landinrichtingsinstrumentarium' wordt vermeld: 'De investeringen in dit beleidsonderdeel betreffen voornamelijk de realisatie van recreatiepaden (fietspaden en wandelpaden). De prestaties 'afgerond' en 'onderhanden' zijn lager uitgevallen dan geraamd in de Begroting 2002'.
- Als doelgroep wordt vermeld in Jaarverslag 2002: 'Hoofddoelstelling is het vergroten van de kwaliteit (gebruiks- en belevingswaarde voor de recreant) en de toeristisch-recreatieve waarde (economische waarde voor ondernemers) van de omgeving in en om de stad (01.14) en van het landelijk gebied (01.15) voor 16 miljoen Nederlanders, met in het bijzonder aandacht voor kinderen, ouderen, gehandicapten en allochtonen'.

2003

- In de begroting 2003 zijn de totale prestatie-uitgaven van 10,972 miljoen euro opgedeeld in 3,174 miljoen euro verwerving en 7,798 miljoen euro aanleg paden (km). Bij verwerving gaat het om 83 ha en gemiddelde kosten per ha van € 38.000. Bij verwerving is het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha afgerond gelijk aan de prestatie-uitgaven van verwerving. De overige prestaties blijken niet duidelijk uit de tabel in de begroting. Voor inrichting gaat het om 100km; bij aanleg paden (km) gaat het om 7,798 miljoen euro en bij onderhanden om 700km.
- Uit het Jaarverslag 2003 blijkt, dat het begrote bedrag, dat bijgesteld is tot 7,622 miljoen euro, betrekking heeft op inrichting paden en vlakelementen. Het heeft betrekking op 100km afgeronde paden en 700km onderhanden paden.
- In 2002 ging het om de post 'LNV verwervings- en landinrichtingsinstrumentarium' terwijl het in de begroting 2003 gaat om 'Aanleg recreatieve voorzieningen landelijk gebied'. (in het Jaarverslag heet het weer LNV verwervings- en landinrichtingsinstrumentarium').

- Als doelgroep wordt vermeld in Begroting 2003: 'Hoofddoelstelling is het vergroten van de kwaliteit (gebruiks- en belevingswaarde voor de recreant) en de toeristisch-recreatieve waarde (economische waarde voor ondernemers) van de omgeving in en om de stad (01.14) en van het landelijk gebied (01.15) voor 16 miljoen Nederlanders, met in het bijzonder aandacht voor kinderen, ouderen, gehandicapten en allochtonen'.
- De begrote prestatie-uitgaven zijn in het Jaarverslag 2003 gezamenlijk 10.796 miljoen euro. Hiervan bedraagt verwerving 3,174 miljoen euro en inrichting is verlaagd naar 7,622 miljoen euro.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven bedragen 3,174 miljoen euro voor verwerving en 3,808 miljoen euro voor inrichting. Het gaat bij verwerving om 88 ha en gemiddelde kosten van € 36.100 per ha. Bij verwerving is het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha afgerond gelijk aan de gerealiseerde prestatie-uitgaven bij verwerving. Bij inrichting wordt in Jaarverslag 2003 in tegenstelling tot Begroting 2003 onderscheid gemaakt in afgerond paden (51 km; staat volgens het Jaarverslag 2003 gelijk aan de 100 km 'inrichting aanleg paden' in Begroting 2003), onderhanden paden (545 km in vergelijking met 700 km in Begroting 2003), afgeronde vlakken (13 ha; wordt in Begroting 2003 niet vermeld) en onderhanden vlakken (318 ha; eveneens niet vermeld in Begroting 2003). Hoe al deze posten samenhangen is niet duidelijk.
- In het Jaarverslag 2003 wordt vermeld: 'Bij recreatie zijn verwerving en inrichting van toepassing'. Verder: 'In 2003 is het gehele beschikbare bedrag benut voor het realiseren van aankopen, waarvan een groot deel is benut voor verwerven van extra ruilgronden'. Over inrichting staat: 'De inrichtingsinvesteringen in dit beleidsonderdeel betreffen voornamelijk de realisatie van kilometers recreatiepaden (fietspaden en wandelpaden). De budgetrealisatie op dit terrein is lager dan geraamd (begroting 2003). De realisatie van beleidsprestaties op dit beleidsveld ligt evenwel op een vergelijkbaar niveau als het voorgaande jaar'. Niet duidelijk wordt vermeld voor inrichting waarom realisatie afwijkt van begroting.
- Het verschil tussen de begrote gemiddelde prijs per ha en de gerealiseerde gemiddelde prijs per ha wordt verklaard in Jaarverslag 2003: 'De gemiddelde prijs is in 2003 begroot 38.000 €/ha. Deze prijzen hebben uitsluitend betrekking op agrarische gronden. Deze vertonen de laatste jaren een dalende tendens. De gemiddelde grondprijzen van 2002 (49.300 €/ha) en 2003 (36.100 €/ha) passen daarmee in dit beeld. De prijzen in de tabel geven overigens geen compleet beeld van Nederland. LNV komt later in het jaar standaard terug bij de Tweede Kamer met een complete, afzonderlijke rapportage van de agrarische grondprijzen'.

2004

- In 2004 zijn de prestatie-uitgaven begroot op in totaal 8,223 miljoen euro dat opgedeeld is in 2,841 voor verwerving t.b.v. recreatievoorzieningen en 5,382 voor inrichting recreatieve voorzieningen. Bij verwerving t.b.v. recreatievoorzieningen gaat het om 75 ha verwerving en gemiddelde kosten van €38.000 per ha. Bij verwerving is het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha afgerond gelijk aan prestatie-uitgaven voor verwerving. Bij inrichting recreatieve voorzieningen gaat het om 100 km afgerond en 700 km onderhanden. Bij deze laatste post zijn geen prestatie-uitgaven weergegeven. Wat de relatie is tussen ha, gemiddelde kosten per ha en prestatie-uitgaven enerzijds en km en prestatie-uitgaven anderzijds is niet bekend.
- Als toelichting wordt vermeld in de Begroting 2004: 'De inzet van het landinrichtingsinstrumentarium voor investeringen in recreatie in het landelijk gebied bestaat uit een Rijksbijdrage van 50%. Het overige deel komt voor rekening van decentrale overheden'.
- In de Begroting 2004 wordt als beleidsinstrumentarium gegeven 'Het LNV verwervings- en landinrichtingsinstrumentarium'.

- Als doelgroep wordt in Begroting 2004 vermeld:
Recreanten en ondernemers
Hoofddoelstelling is het vergroten van de kwaliteit (gebruik- en belevingswaarde voor de recreant) en de toeristisch-recreatieve waarde (economische waarde voor ondernemers) in het landelijk gebied met in het bijzonder aandacht voor kinderen, ouderen, gehandicapten en allochtonen.

2.3.2 Landelijke routenetwerken wandelen, fietsen en varen

2002

- De begrote prestatie-uitgaven bedragen 1,751 miljoen euro. Het gaat om 290 km nationale netwerken. De relatie is tussen aantal km en prestatie-uitgaven is niet expliciet.
- 'Landelijke routenetwerken wandelen, fietsen en varen' wordt in Begroting 2002 aangeduid met 'Regeling Versterking Recreatiesector'.
- Als beleidsinstrument wordt vermeld in Begroting 2002 en in Jaarverslag 2002: 'Regeling Versterking Recreatiesector'.
- In het Jaarverslag 2002 zijn de gerealiseerde prestatie-uitgaven 2,567 miljoen euro (inclusief medefinanciering door V&W m.b.t. recreatietoervaartnet van 0,681 miljoen euro). Het gaat om 430 km gerealiseerde nationale netwerken. Wat de relatie is tussen prestatie-uitgaven en aantal km is niet expliciet.
- In het Jaarverslag wordt aangegeven bij Regeling Versterking Recreatiesector (route netwerken): 'De prestaties bij de landelijke routenetwerken worden uitgedrukt in kilometers. De geplande prestatie bij deze routenetwerken (290 km) is met de realisatie van in totaal 430 km in 2002 ruim overtroffen. M.b.t. wandelroutes (170 km in 2002) en fietsroutes (260 km in 2002) gaat het om routeverkenning, beschrijving van de route in een gids, marketing in het veld, bewegwijzering en m.b.t. fietsroutes specifiek ook om het oplossen van fysieke knelpunten die verband houden met de kwaliteit van de route. De prestaties bij de nationale netwerken worden gerealiseerd door de Stichting Wandelplatform (LAW), de Stichting Fietsplatform en de Stichting Recreatietoervaartnet Nederland'. Waarom de gerealiseerde gegevens afwijken van de prestatiegegevens is niet duidelijk.
- Als doelgroep wordt vermeld in Jaarverslag 2002: 'Hoofddoelstelling is het vergroten van de kwaliteit (gebruiks- en belevingswaarde voor de recreant) en de toeristisch-recreatieve waarde (economische waarde voor ondernemers) van de omgeving in en om de stad (01.14) en van het landelijk gebied (01.15) voor 16 miljoen Nederlanders, met in het bijzonder aandacht voor kinderen, ouderen, gehandicapten en allochtonen'.

2003

- In 2003 gaat het om de post 'landelijke netwerken voor wandelen, fietsen, varen. Versterking recreatieve sector'. De begrote prestatie-uitgaven zijn 1,751 miljoen euro. Het gaat om 290 km. Of en hoe de prestatie-uitgaven en aantal km met elkaar samenhangen is niet bekend.
- Verwarrend is dat hier 'versterking recreatieve sector' wordt genoemd terwijl dit in de volgende paragraaf (2.3.3) meer van toepassing zou zijn.
- Als doelgroep wordt vermeld in Begroting 2003: 'Hoofddoelstelling is het vergroten van de kwaliteit (gebruiks- en belevingswaarde voor de recreant) en de toeristisch-recreatieve waarde (economische waarde voor ondernemers) van de omgeving in en om de stad (01.14) en van het landelijk gebied (01.15) voor 16 miljoen Nederlanders, met in het bijzonder aandacht voor kinderen, ouderen, gehandicapten en allochtonen'.

- Als beleidsinstrument wordt vermeld in Begroting 2003: 'Regeling Versterking Recreatiesector'.
- In het Jaarverslag gaat het om de post 'RVR: Landelijke routenetwerken' waarbij onderscheid wordt gemaakt in gerealiseerde aantal km voor wandelen (incl. SNLW) (180 km), fietsen (88 km) en varen (incl. bijdrage V&W van 80 km). In de Begroting 2003 was deze onderverdeling niet gemaakt maar deze is wel in het Jaarverslag 2003 achteraf begroot: wandelen 180 km, fietsen 90 km, varen 20 km. De gerealiseerde prestatie-uitgaven bedragen 2,403 miljoen euro (incl. bijdrage V&W (0,681 mln €) voor vaarroutes). Hoe al deze posten met elkaar samenhangen is onduidelijk.
- De begrote prestatie-uitgaven zoals vermeld in het Jaarverslag 2003 wijken fractioneel af van die in de begroting, namelijk 1,743 miljoen euro i.p.v. 1,751 miljoen euro.
- In het Jaarverslag 2003 wordt vermeld: 'In 2003 is er in totaal 348 km bijgekomen aan nieuw netwerk. Daarmee is er per 31 december 2003 in totaal 8896 km netwerk voorhanden. De uiteindelijke doelstelling van de routenetwerken is 12000 km in 2012. De prestaties zijn mede gebaseerd op de bijdrage van Ministerie van V&W inzake vaarroutes. Overigens is het budget ook ten goede gekomen aan het opwaarderen van oude routes door het verdiepen van vaarroutes, het verhogen van bruggen (Stichting Recreatietoervaart Nederland), en herstel van en extra infrastructuur rondom bestaande fiets- en wandelroutes (Landelijk Fietsplatform; Wandelplatform)'.

2004

- De begrote prestatie-uitgaven bedragen 1,518 miljoen euro. Het gaat om 1.350 km landelijke routenetwerken, waarvan 200 km voor wandelen (incl. SNLW), 900 km voor fietsen en 250 km voor varen.
- Als beleidsinstrumenten worden genoemd: 'Regeling versterking recreatie (RVR)' en 'Subsidieregeling netwerk landelijke wandelpaden (SNLW)'.
- Doelgroep is:
Recreanten en ondernemers
Hoofddoelstelling is het vergroten van de kwaliteit (gebruik- en belevingswaarde voor de recreant) en de toeristisch-recreatieve waarde (economische waarde voor ondernemers) in het landelijk gebied met in het bijzonder aandacht voor kinderen, ouderen, gehandicapten en allochtonen.
- Opvallend in vergelijking met de voorgaande jaren is dat er minder geld begroot is voor de netwerken maar juist meer km's op de begroting staan.

2.3.3 Versterking recreatiesector

2002

- In de Begroting 2002 gaat het om de post 'Kennis en deskundigheidsbevordering'. De volgende toelichting wordt vermeld: 'bevordering van kennis en deskundigheid op het gebied van de recreatie, versterking van de positionering van de recreatie in de samenleving en verbetering van de kwaliteit van het milieu en van het recreatief-toeristisch product in onderlinge samenhang'. Dit kan de verklaring zijn waarom voor 'versterking recreatiesector' is gekozen i.p.v. 'kennis en deskundigheidsbevordering'.
- De geraamde prestatie-uitgaven bedragen 2,785 miljoen euro. Het gaat om 65 projecten en 1 innovatiecentrum. Hoe de prestatie-uitgaven en de prestaties met elkaar samenhangen blijkt niet expliciet uit de tekst.
- Uit het Jaarverslag 2002 blijkt dat 3,991 miljoen euro prestatie-uitgaven zijn gerealiseerd en dat 75 projecten en 1 innovatiecentrum zijn gerealiseerd. Hoe de prestatie-uitgaven en de prestaties met elkaar samenhangen is niet expliciet.

- Over 'kennis en deskundigheidsbevordering' wordt het volgende vermeld: 'Het gaat hier om de bevordering van kennis en deskundigheid bij met name de medewerkers van LNV op het gebied van de recreatie, versterking en positionering van de recreatie in de samenleving en verbetering van de kwaliteit van het milieu en van het recreatief-toeristisch product in onderlinge samenhang. In 2002 zijn 75 projecten uitgevoerd. Daarnaast heeft het Kennis en Innovatiecentrum (de Stichting Recreatie) een aantal beleidsondersteunende projecten uitgevoerd'.
- Als doelgroep wordt vermeld in Jaarverslag 2002: 'Hoofddoelstelling is het vergroten van de kwaliteit (gebruiks- en belevingswaarde voor de recreant) en de toeristisch-recreatieve waarde (economische waarde voor ondernemers) van de omgeving in en om de stad (01.14) en van het landelijk gebied (01.15) voor 16 miljoen Nederlanders, met in het bijzonder aandacht voor kinderen, ouderen, gehandicapten en allochtonen'.

2003

- In Begroting 2003 wordt de post aangeduid als 'Bevorderen kennis en deskundigheid'. De begrote prestatie-uitgaven bedragen daar 2,275 miljoen euro. Het gaat om 45 projecten en 1 innovatiecentrum. De relatie tussen prestaties en prestatie-uitgaven is niet expliciet.
- Als doelgroep wordt vermeld in Begroting 2003: 'Hoofddoelstelling is het vergroten van de kwaliteit (gebruiks- en belevingswaarde voor de recreant) en de toeristisch-recreatieve waarde (economische waarde voor ondernemers) van de omgeving in en om de stad (01.14) en van het landelijk gebied (01.15) voor 16 miljoen Nederlanders, met in het bijzonder aandacht voor kinderen, ouderen, gehandicapten en allochtonen'.
- In Jaarverslag 2003 staat de post 'Bevorderen kennis en deskundigheid' als onderdeel van de post 'RVR: Overige versterking recreatiesector'. Het begrote bedrag is daar bijgesteld tot 3,071 miljoen euro en het gaat om 30 projecten met een innovatief karakter en 45 projecten voor het bevorderen van kennis en deskundigheid. De gerealiseerde uitgaven zijn in Jaarverslag 2003 4,086 miljoen euro voor de post 'RVR: Overige versterking recreatiesector'. Het gaat om 16 gerealiseerde projecten met een innovatief karakter en 45 gerealiseerde projecten ter bevordering van kennis en deskundigheid. Hoe gerealiseerde uitgaven en projecten met elkaar samenhangen is niet expliciet.
- Er wordt geen verklaring gegeven waarom begrote gegevens van 2003 in Begroting 2003 en Jaarverslag 2003 van elkaar afwijken. Bovendien wordt het verschil tussen begroting in Jaarverslag 2003 en realisatie in Jaarverslag 2003 niet toegelicht.
- In Jaarverslag 2003 staat het volgende vermeld: 'In 2003 is opdracht gegeven aan het Kennis- en Informatiecentrum (Stichting Recreatie) voor de uitvoering van 45 projecten. Daarnaast hebben andere organisaties nog eens 16 projecten met een innovatief karakter uitgevoerd. Deze laatste prestatie is duidelijker lager dan geraamd doordat het budget is besteed aan een tweetal relatief grote LNV projecten op dit onderdeel in 2003, te weten de Agenda Vitaal Platteland (AVP) en de bijdrage aan de Koninklijke Nederlandse Hippische Sportbond (KNHS)'.

2004

- De begrote prestatie uitgaven bij de indicator 'versterking recreatieve sector' bedragen 2,564. Het gaat om in totaal 75 projecten die zijn opgedeeld in 30 projecten met innovatief karakter en 45 projecten ter bevordering van kennis en deskundigheid (KIC). Hoe het aantal projecten samenhangt met de prestatie-uitgaven is niet expliciet.
- Eén van de beleidsinstrumenten is: 'Regeling versterking recreatie'.
- Doelgroep is: *Recreanten en ondernemers*
Hoofddoelstelling is het vergroten van de kwaliteit (gebruik- en belevingswaarde voor de recreant) en de toeristisch-recreatieve waarde (economische waarde voor ondernemers)

in het landelijk gebied met in het bijzonder aandacht voor kinderen, ouderen, gehandicapten en allochtonen.

2.3.4 Beheer recreatieve voorzieningen natuur- en bosgebieden

2002

- Bovenstaande indicator wordt in de Begroting 2002 aangeduid met 'Staatsbosbeheer en Recreatieschappen Midden-Delfland en Grevelingen'.
- De begrote prestatie-uitgaven zijn 20,922 miljoen euro. Het gaat om 212.815 ha, waarvan 203.976 ha SBB. Hoe ha samenhangt met prestatie-uitgaven is niet expliciet.
- Als beleidsinstrumenten worden vermeld in Begroting 2002 en Jaarverslag 2002: 'Deelname Wet gemeenschappelijke regelingen m.b.t. Recreatieschappen Midden-Delfland en Grevelingen' en 'Rijksbijdrage Staatsbosbeheer'.
- Volgens het Jaarverslag 2002 zijn de gerealiseerde prestatie-uitgaven 21,571 miljoen euro. Het gaat om een realisatie van 219.030 ha waarvan 210.190 ha SBB. Wat de relatie is tussen ha en prestatie-uitgaven is niet expliciet.
- Over SBB en recreatieschappen wordt het volgende vermeld in Jaarverslag 2002: 'In de Wet verzelfstandiging Staatsbosbeheer is vastgelegd, dat de minister binnen vijf jaar na de inwerkingtreding van de wet een verslag naar de beide Kamers stuurt waarin hij rapporteert over de doeltreffendheid en de doelmatigheid van het functioneren van Staatsbosbeheer op de aspecten 'doelmatigheid' en 'doeltreffendheid' en zal de eerste helft van 2003 rapporteren'. Er wordt geen verklaring gegeven voor de discrepantie tussen begrote en gerealiseerde gegevens.
- Als doelgroep wordt vermeld in Jaarverslag 2002: 'Hoofddoelstelling is het vergroten van de kwaliteit (gebruiks- en belevingswaarde voor de recreant) en de toeristisch-recreatieve waarde (economische waarde voor ondernemers) van de omgeving in en om de stad (01.14) en van het landelijk gebied (01.15) voor 16 miljoen Nederlanders, met in het bijzonder aandacht voor kinderen, ouderen, gehandicapten en allochtonen'.

2003

- Bij de benoeming van de indicator staat in de Begroting 2003 ook nog 'recreatiegebieden' er bij vermeld.
- De totale begrote prestatie-uitgaven bedragen 22,365 miljoen euro. Opgesplitst is voor SBB 20,958 en voor Midden-Delfland & Grevelingen 1,407 miljoen euro. Het gaat om resp. 207.332 ha en 8.840 ha (tezamen 216.172 ha). Hoe ha met prestatie-uitgaven samenhangen is niet expliciet.
- Als beleidsinstrumenten worden vermeld in Begroting 2003: 'Deelname Wet gemeenschappelijke regelingen m.b.t. Recreatieschappen Midden-Delfland en Grevelingen' en 'Rijksbijdrage Staatsbosbeheer'.
- Als doelgroep wordt vermeld in Begroting 2003: 'Hoofddoelstelling is het vergroten van de kwaliteit (gebruiks- en belevingswaarde voor de recreant) en de toeristisch-recreatieve waarde (economische waarde voor ondernemers) van de omgeving in en om de stad (01.14) en van het landelijk gebied (01.15) voor 16 miljoen Nederlanders, met in het bijzonder aandacht voor kinderen, ouderen, gehandicapten en allochtonen'.
- In Jaarverslag 2003 zijn de begrote gegevens gewijzigd ten opzichte van Begroting 2003. In Jaarverslag 2003 zijn de begrote uitgaven namelijk 21,569 miljoen euro (verschil tussen SBB en Midden-Delfland & Grevelingen wordt niet meer gemaakt bij uitgaven), 213.563 ha SBB en 8.840 ha voor Midden-Delfland & Grevelingen. Deze wijziging wordt niet verklaard.

- De gerealiseerde uitgaven bedragen in Jaarverslag 2003 22,064 miljoen euro. Het gaat om 212.815 ha SBB en 7.152 ha Midden-Delfland & Grevelingen. Het verband tussen uitgaven en ha is niet expliciet.
- In Jaarverslag 2003 staat vermeld: 'Aan het eind van 2003 beheerde SBB minder oppervlak dan voorzien. Per 31 december is in totaal 212.815 ha bij SBB in beheer voor recreatievoorzieningen. Naast SBB, spelen ook de twee Rijksrecreatieschappen een rol bij het beheer van recreatieve voorzieningen'. Er wordt geen verklaring gegeven voor het verschil in begrote en gerealiseerde uitgaven.

2004

- In 2004 wordt wederom onderscheid gemaakt in SBB en Midden-Delfland & Grevelingen. De begrote prestatie-uitgaven voor SBB bedragen 21,002 miljoen euro en voor Midden-Delfland & Grevelingen 1,407 miljoen euro (tezamen 22,409 miljoen euro). Het aantal geraamde ha bedraagt resp. 210.200 ha en 7.200 ha (tezamen 217.400 ha). De relatie tussen aantal ha en prestatie-uitgaven is niet expliciet.
- Als beleidsinstrumenten worden vermeld in Begroting 2004: 'Deelname Wet gemeenschappelijke regelingen m.b.t. Recreatieschappen Midden-Delfland en Grevelingen' en 'Rijksbijdrage Staatsbosbeheer'.
- Doelgroep is: *Recreanten en ondernemers*
Hoofddoelstelling is het vergroten van de kwaliteit (gebruik- en belevingswaarde voor de recreant) en de toeristisch-recreatieve waarde (economische waarde voor ondernemers) in het landelijk gebied met in het bijzonder aandacht voor kinderen, ouderen, gehandicapten en allochtonen.

3 Begrotingsartikelen 2.11, 2.12, 2.13 en 2.14

3.1 Verwerving droge EHS (2.11)

Bij het beleidsveld 'verwerving droge EHS' gaat het om de volgende indicatoren:

- verwerving en inrichting robuuste verbindingen: verwerving;
- verwerving voor afronding bestaande natuurterreinen;
- verwerving en inrichting reservaten: verwerving;
- verwerving en inrichting natuurontwikkeling: verwerving.

Per indicator wordt allereerst beschreven welke gegevens beschikbaar zijn op basis van de Begroting 2002, het Jaarverslag 2002, de Begroting 2003, het Jaarverslag 2003 en de Begroting 2004. Eventueel worden gegevens van het Jaarverslag 2001 en Begroting 2001 bekeken. Vervolgens worden eventuele vragen en opmerkingen naar aanleiding van de beschikbare gegevens weergegeven.

3.1.1 Verwerving en inrichting robuuste verbindingen: verwerving

2002

- De begrote prestatie-uitgaven zijn 23,892 miljoen euro. Het gaat om 810 ha en gemiddelde kosten van € 29.496 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- Uit het Jaarverslag 2002 blijken dat de gerealiseerde prestatie-uitgaven 19,793 te bedragen. Het gaat om 513 gerealiseerde ha en € 38.583 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is gelijk aan de gerealiseerde prestatie-uitgaven.
- In het Jaarverslag 2002 wordt het volgende vermeld: 'Verwerving van droge EHS wordt mede gefinancierd door de provincies. Tevens dragen de ministeries van VROM en V&W bij aan verwerving droge EHS. Deze middelen zijn niet verwerkt in het budgettaire beeld, maar wel in de bovenstaande realisatie gekoppeld aan de prestatiecijfers. De gemiddelde kosten per hectare zijn daardoor hoger dan de totale uitgaven gedeeld door het aantal prestaties, omdat in de uitgaven alleen het LNV-aandeel in de prestaties wordt verantwoord'. Een nadere verklaring waarom de begrote gegevens afwijken van gerealiseerde gegevens wordt niet gegeven.

2003

- De begrote prestatie-uitgaven zijn 30,780 miljoen euro. Het gaat om 810 ha en gemiddelde kosten van € 38.000 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- De gerealiseerde uitgaven bedragen in Jaarverslag 2003 1,005 miljoen euro. Het gaat om 26 ha en 38.671 euro gemiddelde kosten per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is gelijk aan de gerealiseerde prestatie-uitgaven.
- De realisatie op deze indicator wijkt aanzienlijk af van de begroting. De achtergrond hiervan is de ombuiging van € 70 miljoen in het strategisch akkoord en een later doorgevoerde kasschuif van € 44 miljoen. Deze € 70 miljoen is alleen aangegeven op het niveau van artikel 2.11, maar niet doorvertaald naar de daaronder liggende

indicatoren. Geconstateerd kan worden, dat op de andere indicatoren van 2.11 een veel geringer verschil bestaat tussen de begrote bedragen en de gerealiseerde bedragen.

2004

- De begrote prestatie-uitgaven zijn 15,400 miljoen euro. Het gaat om 405 ha en gemiddelde kosten van € 38.000 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is gelijk aan de prestatie-uitgaven.

3.1.2 Verwerving voor afronding bestaande natuurterreinen

2002

- De geraamde prestatie-uitgaven bedragen 9,656 miljoen euro. Het gaat om 1.064 ha en gemiddelde kosten van € 9.076 per ha.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven zijn 10,154 miljoen euro. Het gaat om 2.109 ha en gemiddelde kosten van € 4.815 per ha.
- In het Jaarverslag 2002 staat vermeld: '... Ook is er een hogere realisatie van bestaande natuurterreinen [t.o.v. de streefwaarden]. Dit heeft vooral te maken met de verwerving en de overdracht van enkele grote landgoederen'. Een nadere verklaring waarom begrote en gerealiseerde gegevens niet overeenkomen wordt niet gegeven.

2003

- De geraamde prestatie-uitgaven bedragen 8,578 miljoen euro. Het gaat om 572 ha en gemiddelde kosten van € 15.000 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven zijn 5,995 miljoen euro. Het gaat om 893 ha en gemiddelde kosten van € 6.713 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is gelijk aan de gerealiseerde prestatie-uitgaven.
- In paragraaf 3.1.5 staan enkele algemene opmerkingen over 2.11. Daaruit kan echter niet volledig het verschil tussen begrote en gerealiseerde gegevens worden afgeleid. In welke mate de onder 3.1.1 vermelde doorwerking van de ombuiging in het Strategisch Akkoord hierbij een rol gespeeld heeft is niet duidelijk.

2004

- De geraamde prestatie-uitgaven bedragen 1,000 miljoen euro. Er zijn geen aantal ha en gemiddelde kosten per ha. Het volgende wordt vermeld in Begroting 2004: 'Het verwerven van bestaande natuurterreinen is stopgezet. Deze terreinen zijn in streekplannen planologisch voldoende veilig gesteld en natuurwaarden zijn reeds aanwezig. Voor bijzondere gevallen wordt echter nog een bedrag van maximaal € 1 miljoen gereserveerd'.

3.1.3 Verwerving en inrichting reservaten: verwerving

N.B. Verwerving voor reservaten (3.1.3) en voor natuurontwikkeling (3.1.4) zijn als twee afzonderlijke indicatoren opgenomen, omdat in de begrotingen en jaarverslagen ook nog afzonderlijk wordt gerapporteerd. In de praktijk is het onderscheid tamelijk arbitrair. Het Milieu- en Natuurplanbureau (Bredenoord et al., 2004) rapporteert alleen over de som van reservaten en natuurontwikkeling.

2002

- De begrote prestatie-uitgaven zijn 75,110 miljoen euro. Het gaat om 2.069 ha en gemiddelde kosten van € 36.302 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- De gerealiseerd prestatie-uitgaven bedragen 78,567 miljoen euro. Het gaat om 2.596 ha en gemiddelde kosten van € 30.265 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- In het Jaarverslag 2002 wordt het volgende vermeld: 'De realisatie van de EHS ligt op het gebied van verwerving hoger dan de streefwaarden. De aankoop van reservaat- en natuurontwikkelingsgronden ligt hoger dan gepland vanwege de impuls van het Natuuroffensief'.

2003

- De begrote prestatie-uitgaven zijn 66,451 miljoen euro. Het gaat om 1.749 ha en gemiddelde kosten van € 38.000 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is afgerond gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven zijn 59,436 miljoen euro. Het gaat om 1.536 ha en gemiddelde kosten van € 38.671 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is vrijwel gelijk aan de gerealiseerde prestatie-uitgaven.
- In paragraaf 3.1.5 staan enkele algemene opmerkingen over 2.11. Daaruit kan echter niet volledig het verschil tussen begrote en gerealiseerde gegevens worden afgeleid. In welke mate de onder 3.1.1 vermelde doorwerking van de ombuiging in het Strategisch Akkoord hierbij een rol gespeeld heeft is niet duidelijk.

2004

- De geraamde prestatie-uitgaven bedragen 30,672 miljoen euro. Het gaat om 807 ha en gemiddelde kosten van € 38.000 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is afgerond gelijk aan de prestatie-uitgaven.

3.1.4 Verwerving en inrichting natuurontwikkeling: verwerving

2002

- De geraamde prestatie-uitgaven bedragen 74,202 miljoen euro. Het gaat om 2.044 ha en gemiddelde kosten van € 36.302 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven zijn 77,734 miljoen euro. Het gaat om 2.725 ha en gemiddelde kosten van € 28.527 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is gelijk aan de gerealiseerde prestatie-uitgaven.
- In het Jaarverslag 2002 wordt het volgende vermeld: 'De realisatie van de EHS ligt op het gebied van verwerving hoger dan de streefwaarden. De aankoop van reservaat- en natuurontwikkelingsgronden ligt hoger dan gepland vanwege de impuls van het Natuuroffensief'.

2003

- De begrote prestatie-uitgaven zijn 65,747 miljoen euro. Het gaat om 1.730 ha en gemiddelde kosten van € 38.000 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is afgerond gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven zijn 68,796 miljoen euro. Het gaat om 1.780 ha en gemiddelde kosten van € 38.671 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is vrijwel gelijk aan de gerealiseerde prestatie-uitgaven.

- In paragraaf 3.1.5 staan enkele algemene opmerkingen over 2.11. Daaruit kan echter niet volledig het verschil tussen begrote en gerealiseerde gegevens worden afgeleid. In welke mate de onder 3.1.1 vermelde doorwerking van de ombuiging in het Strategisch Akkoord hierbij een rol gespeeld heeft is niet duidelijk.

2004

- De geraamde prestatie-uitgaven zijn 32,488 miljoen euro. Het gaat om 855 ha en gemiddelde kosten van € 38.000 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is gelijk aan de prestatie-uitgaven.

3.1.5 Overige opmerkingen

Als algemeen punt bij 'verwerving droge EHS' wordt genoemd in het Jaarverslag 2002: 'De realisatie verwerving droge EHS ligt boven de streefwaarde. Dit komt mede omdat de Tweede Kamer eind 2001 een financiële impuls (€ 80 mln) aan de natuur heeft gegeven in het kader van het Natuuroffensief. Deze middelen zijn grotendeels in 2002 uitgegeven aan de verwerving en inrichting van de EHS'. 'De hiermee gemoeide prestaties "nieuwe natuur" zijn meegenomen in het aantal prestaties'.

Als noot op de indicatoren wordt in de Begroting 2003 vermeld: 'de ombuiging van € 70 mln. Uit het Strategisch Akkoord betekent dat ca. 1.850 ha minder verworven kan worden. De invloed daarvan op de prestaties is onderdeel van de uitwerking van de ombuiging, waarover de Kamer in het tweede halfjaar wordt geïnformeerd.'. De resultaten hiervan zijn verwerkt in de 1^e suppletore begroting 2003 (LNV, 2003a).

In het Jaarverslag 2002 en Begroting 2004 worden de volgende beleidsinstrumenten genoemd:

- voor SBB directe rijksfinanciering via aankopen door DLG;
- voor de particuliere natuurbeschermingsorganisaties 50% rijksfinanciering via de regeling particuliere nb-organisaties;
- voor de particuliere natuurbeschermingsorganisaties 50% provinciale financiering via de subsidieregelingen voor aankoop van gronden;
- voor zowel SBB als particuliere nb-organisaties via doorlevering van gronden uit het grondbezit van het Bureau Beheer Landbouwgronden aan de eindbeheerder (SBB of natuurbeschermingsorganisaties) [alleen bij Jaarverslag 2002].

In de Begroting 2002 staat: 'Verwerving droge EHS wordt mede gefinancierd vanuit autonome middelen van de provincies. Deze middelen zijn niet verwerkt in het budgettaire beeld, maar wel meegenomen bij definiëring van de streefwaarden met betrekking tot verwerving. Voor diverse programma's dragen de Ministeries van VROM en V&W middelen bij. Ook deze middelen zijn niet verwerkt in het budgettaire beeld, maar wel in de streefwaarden en prestatiegegevens. Dat verklaart de verschillen in de streefwaarden en de vermelde budgetten'.

In de Begroting 2003 en 2004 wordt vermeld: 'Verwerving droge EHS wordt mede gefinancierd vanuit autonome middelen van de provincies. Deze middelen lopen niet via de LNV-begroting en zijn als zodanig niet door LNV beïnvloedbaar, maar zijn wel meegenomen bij de definiëring van de streefwaarden met betrekking tot verwerving. Dit geldt eveneens voor diverse programma's waar de ministeries van VROM en V&W aan bijdragen. Deze middelen van derden zijn niet verwerkt in het budgettaire beeld'.

In Jaarverslag 2003 staat vermeld: 'Als gevolg van de ombuiging door het vorige kabinet moest voor 2003 een biedingenstop worden ingesteld voor de verwerving van gronden voor de EHS en de koopplicht worden opgeschort. Dit heeft geleid tot een tijdelijke stagnatie in de realisatie van de EHS'. 'Met het beschikbaar komen van middelen in het kader van de uitgavenintensivering is in het laatste kwartaal van 2003 de biedingenstop opgeheven en de aankoop van gronden weer op gang gekomen'. 'Het kabinet heeft ervoor gekozen om het verwervingsbudget alleen in te zetten voor de realisatie van nieuwe natuur en niet voor de aankoop van bestaande natuurterreinen, behoudens in zeer specifieke gevallen'.

In Jaarverslag 2003 staan enkele opmerkingen voor 2.11:

- 'Verwerving van gronden ten behoeve van de realisatie droge EHS wordt medegefinancierd door de provincies. Tevens dragen de ministeries van VROM en V&W bij aan de verwerving van droge EHS. Deze middelen zijn niet verwerkt in het budgettaire beeld, maar wel gekoppeld aan de gerealiseerde prestatiecijfers in de bovenstaande realisatie. De gemiddelde kosten per hectare zijn daardoor hoger dan in bovenstaande tabel weergegeven, omdat in de uitgaven alleen het LNV-aandeel in de prestaties wordt verantwoord.
- Een deel van de verwerving van de droge EHS wordt gerealiseerd met cofinanciering vanuit de Europese POP-gelden. In 2003 is € 18,5 mln. aan cofinanciering verkregen, die zijn doorberekend in de prestaties.
- De gemiddelde kosten per hectare zijn ondanks de grondprijzdaling in 2003 lichtelijk hoger uitgevallen dan begroot. Dit wordt veroorzaakt doordat in 2003 uitsluitend gronden zijn verworven op basis van biedingen uit 2002 en eerdere jaren, waarbij een hogere prijs van toepassing was.
- De gemiddelde kosten per hectare voor verwerving van bestaande natuurterreinen zijn in 2003 lager uitgevallen omdat voornamelijk grote, relatief goedkope aankopen bestaande natuur zijn gedaan.'

3.2 Verwerving natte EHS (2.12)

3.2.1 Verwerving en inrichting terreinen natte natuur

2002

- De begrote prestatie-uitgaven zijn 4,424 miljoen euro. Het gaat om 150 ha en gemiddelde kosten van € 29.496 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven zijn 17,764 miljoen euro. Het gaat om 449 ha en gemiddelde kosten van € 39.563 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is gelijk aan de gerealiseerde prestatie-uitgaven.
- In het Jaarverslag 2002 staat: 'Op de artikelen 02.12 en 02.14 [resp. verwerving natte EHS en inrichting natte EHS] worden de middelen voor ICES Natte Natuur verantwoord. Jaarlijks wordt bekeken hoe de verdeling tussen verwerving (02.12) en inrichting (02.14) moet worden gemaakt. In 2002 is het gelukt om tijdig het budget voor verwerving natte natuur (02.12) te benutten. De uitgaven hebben in 2002 plaatsgevonden'. Een nadere verklaring waarom gerealiseerde gegevens afwijken van begrote gegevens wordt niet gegeven.
- Als beleidsinstrument wordt in de Begroting 2002 en het Jaarverslag 2002 genoemd: het LNV-verwervingsinstrumentarium.
- Als doelgroepen worden in Jaarverslag 2002 genoemd: Staatsbosbeheer en particuliere natuurbeschermingsorganisaties.

2003

- De geraamde prestatie-uitgaven zijn 2,692 miljoen euro. Het gaat om 71 ha en gemiddelde kosten van € 38.000 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is afgerond gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- Als beleidsinstrument wordt in de Begroting 2003 genoemd: het LNV-verwervingsinstrumentarium.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven zijn 5,360 miljoen euro. Het gaat om 50 ha en gemiddelde kosten van € 38.000 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is niet gelijk aan de gerealiseerde prestatie-uitgaven.
- In Jaarverslag 2003 wordt vermeld: 'Op de artikelen 02.12 en 02.14 worden de middelen voor ICES Natte Natuur verantwoord. Jaarlijks vindt een verdeling plaats tussen verwerving (02.12) en inrichting (02.14). Daarnaast is er een POP-subsidie ontvangen en direct besteed aan de realisatie van hectares'.
- Bovendien wordt vermeld in Jaarverslag 2003: 'In 2003 is minder grond verworven dan gepland. Vanwege het instellen van de biedingsstop, zijn in 2003 alleen grondaankopen gerealiseerd waarvoor in 2002 juridische of bestuurlijke verplichtingen waren aangegaan'. Dit kan deels een verklaring zijn voor het verschil tussen begroting en realisatie.

2004

- De begrote prestatie-uitgaven bedragen 10,960 miljoen euro. Het gaat om 288 ha en gemiddelde kosten van € 38.000 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- In Begroting 2004 worden de volgende beleidsinstrumenten genoemd:
  - voor SBB directe rijksfinanciering via aankopen door DLG;
  - voor de particuliere natuurbeschermingsorganisaties 50% rijksfinanciering via de regeling particuliere nb-organisaties;
  - voor de particuliere natuurbeschermingsorganisaties 50% provinciale financiering via de subsidieregelingen voor aankoop van gronden.

3.2.2 Overige opmerkingen

In de Begroting 2004 wordt bij verwerving natte EHS het volgende vermeld: 'In 2010 is de voor Nederland karakteristieke natte natuur met 6500 ha toegenomen. Hiervan wordt 3000 hectare verworven. Het resterend areaal is reeds in overheidsbezit. Realisering van deze doelstelling vindt plaats middels financiering met ICES2-middelen en vormt onderdeel van de Samenwerkingsafspraken Veiligheid & Natte Natuur tussen het ministerie van LNV en het ministerie van V&W (maart 2000). In de begroting 2003 werd uitgegaan van een toename van natte natuur in 2010 met 11000 ha. Dit verschil wordt als volgt verklaard:

- Circa 1500 ha natte natuur wordt gerealiseerd land de Maas. Financiering hiervan vindt plaats middels reguliere EHS-middelen en valt derhalve onder operationele doelstelling 2.11. Verwerving natte EHS betreft uitsluitend natte natuurprojecten die gefinancierd worden middels ICES2-middelen.
- De staatssecretarissen van LNV en V&W hebben in hun brief aan de Tweede Kamer (08-10-1999), inzake een nadere concretisering van investeringspakketten in het kader van ICES2, de verwachting uitgesproken dat bij uitvoering van de plannen voor rivierversuiming een areaal kenmerkende riviernatuur in de orde van grootte van circa 3000-4000 ha extra zal ontstaan langs de Rijntakken en de Maas. Aangezien er echter geen (ICES-)middelen ter dekking tegenover staan, is deze verwachting geen taakstelling en hoort ze dus niet in deze (prestatie) begroting te worden opgenomen'.

3.3 Inrichting droge EHS (2.13)

Bij het beleidsveld 'inrichting droge EHS' komen de volgende indicatoren aan de orde:

- verwerving en inrichting robuuste verbindingen: inrichting;
- verwerving en inrichting reservaten: inrichting;
- verwerving en inrichting natuurontwikkeling.

Per indicator wordt allereerst beschreven welke gegevens beschikbaar zijn op basis van de Begroting 2002, het Jaarverslag 2002, de Begroting 2003, het Jaarverslag 2003 en de Begroting 2004. Eventueel worden gegevens van het Jaarverslag 2001 en Begroting 2001 bekeken. Vervolgens worden eventuele vragen en opmerkingen naar aanleiding van de beschikbare gegevens weergegeven.

In het Jaarverslag 2002 staat: 'In het kader van het Natuuroffensief is een belangrijke impuls gegeven aan de realisering van de beleidsdoelen. Omdat inrichtingswerken een langere looptijd dan 1 jaar hebben, zijn deze effecten pas vanaf 2003 zichtbaar. De inrichting is in 2002 achtergebleven bij de streefcijfers. Deze stagnatie kan mede worden verklaard door de vertraging in de uitvoering die in 2001 heeft plaatsgevonden als gevolg van de MKZ-crisis. Voor de toekomst betekent dit een hogere restanttaakstelling'.

3.3.1 Verwerving en inrichting robuuste verbindingen: inrichting

2002

- De geraamde prestatie-uitgaven bedragen 1,702 miljoen euro. Het gaat om 125 ha. Hoe en of aantal ha en prestatie-uitgaven met elkaar samenhangen is niet expliciet.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven zijn 0,007 miljoen euro. Het gaat om 6 ha. Hoe en of aantal ha en prestatie-uitgaven met elkaar samenhangen is niet expliciet.
- In het Jaarverslag 2002 staat: 'Met het nieuwe beleid uit de nota Natuur voor Mensen is een voorzichtige aanvang gemaakt m.b.t. de inrichting van robuuste verbindingen. Grootschalige inrichting van deze verbindingen was nog niet mogelijk omdat de aangekochte (ruil)gronden eerst nog in de planvorming moeten worden opgenomen en evt. eerst nog moeten worden uitgeruid'.
- Bovendien staat er in het Jaarverslag 2002: 'Met de inrichting van robuuste verbindingen is een aanvang gemaakt. Nieuwe verplichtingen zijn opgenomen in de categorie onderhanden werk. De hieraan gekoppelde beleidsprestaties zullen in 4 jaar tijd worden gerealiseerd. Prestaties worden in latere jaren geleverd'.
- Bovenstaande twee opmerkingen kunnen een verklaring zijn waarom gerealiseerde gegevens afwijken van begrote gegevens.

2003

- In 2003 wordt 'inrichting robuuste verbindingen' nader aangegeven met 'onderhanden'.
- De geraamde prestatie-uitgaven zijn 1,360 miljoen euro. Het gaat om 200 ha. Hoe en of aantal ha en prestatie-uitgaven met elkaar samenhangen is niet expliciet.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven bedragen 0,08 miljoen euro. Het gaat om 3 ha. De samenhang tussen aantal ha en prestatie-uitgaven is niet expliciet.
- Er wordt niet expliciet verklaard waarom begroting en realisatie afwijken.

2004

- De begrote prestatie-uitgaven zijn 1,359 miljoen euro. Het gaat om 200 ha. Hoe en of aantal ha en prestatie-uitgaven met elkaar samenhangen is niet expliciet.

3.3.2 Verwerving en inrichting reservaten: inrichting

N.B. Inrichting voor reservaten (3.3.2) en voor natuurontwikkeling (3.3.3) zijn als twee afzonderlijke indicatoren opgenomen, omdat in de begrotingen en jaarverslagen ook nog afzonderlijk wordt gerapporteerd. In de praktijk is het onderscheid tamelijk arbitrair. Het Milieu- en Natuurplanbureau (Bredenoord et al., 2004) rapporteert alleen over de som van reservaten en natuurontwikkeling.

2002

- De begrote prestatie-uitgaven bedragen 9,209 miljoen euro. Het gaat om 1.500 ha afronding en 15.000 ha onderhanden. De relatie tussen aantal ha en prestatie-uitgaven is niet expliciet.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven bedragen 9,211 miljoen euro. Het gaat om 651 ha afronding en 16.862 ha onderhanden. De relatie tussen aantal ha en prestatie-uitgaven is niet expliciet.
- In het Jaarverslag 2002 staat vermeld: 'De inrichting van reservataatsgebieden is achtergebleven bij de streefwaarden. Achterblijvende prestaties worden verklaard als gevolg van de vertraging in de uitvoering als gevolg van de nasleep van de MKZ-crisis en doordat gronden, waarvan geen inrichtingsmaatregelen zijn voorzien, niet als gereed zijn afgemeld'.

2003

- De geraamde prestatie-uitgaven bedragen 13,750 miljoen euro. Het gaat om 1.600 ha afronding en 16.000 ha onderhanden. De relatie tussen aantal ha en prestatie-uitgaven is niet expliciet.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven bedragen 8,660 miljoen euro. Het gaat om 430 ha afronding en 14.955 ha onderhanden. De relatie tussen aantal ha en prestatie-uitgaven is niet expliciet.
- In Jaarverslag 2003 wordt vermeld: 'Het achterblijven van de inrichtingsprestaties voor reservataatsgebieden wordt veroorzaakt doordat de afronding van de klassieke landinrichtingsprojecten vertraging heeft opgelopen. De komende jaren zullen er wel meer ingerichte hectares reservataatsgebieden worden gerealiseerd omdat in 2003 van een aantal grote projecten de werkzaamheden in uitvoering zijn genomen'. Bovendien worden er in paragraaf 3.3.4 enkele algemene opmerkingen over afronding en onderhanden vermeld.

2004

- De geraamde prestatie-uitgaven zijn 9,000 miljoen euro. Het gaat om 1.100 ha afronding en 16.000 ha onderhanden. De samenhang tussen aantal ha en prestatie-uitgaven is niet expliciet.

3.3.3 Verwerving en inrichting natuurontwikkeling: inrichting

2002

- De begrote prestatie-uitgaven bedragen 9,210 miljoen euro. Het gaat om 600 ha afronding en 8.600 ha onderhanden. De relatie tussen aantal ha en prestatie-uitgaven is niet expliciet.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven bedragen 9,429 miljoen euro. Het gaat om 598 ha afronding, 11.901 ha onderhanden, 67 km afronding en 422 km onderhanden. De

relatie tussen aantal ha, aantal km en prestatie-uitgaven is onduidelijk. Bovendien is niet duidelijk waarom aantal km er bij vermeld staat.

- In het Jaarverslag 2002 staat vermeld: 'De inrichting van natuurontwikkelingsgebieden komt per saldo hoger uit dan de streefcijfers. In 2001 lagen de realisatiecijfers echter fors hoger. Reden van het achterblijven in 2002 t.o.v. 2001 is dat de natuurontwikkeling in de uiterwaarden vanwege de problematiek van vervuilde gronden vertraging oploopt. Verdere stagnatie is te verklaren doordat met in afwachting is van de nadere uitwerking van het nieuwe beleid Ruimte voor de Rivier'.

2003

- De geraamde prestatie-uitgaven bedragen in Begroting 2003 13,294 miljoen euro. Het gaat om 800 ha afronding en 9.000 ha onderhanden. De relatie tussen aantal ha en prestatie-uitgaven is niet expliciet.
- In Jaarverslag 2003 is de post 'inrichting natuurontwikkeling' in tegenstelling tot Begroting 2003 ondergebracht in een nieuwe post namelijk 'inrichting nieuwe natuur' en opgedeeld. De 13,294 miljoen euro prestatie-uitgaven staan bij deze laatste post vermeld. Ook de 9.000 ha van de begroting staan hierbij zonder een vermelding van 'onderhanden'. De 800 ha staan nog steeds bij 'inrichting natuurontwikkeling' als 'afronding', met als realisatiewaarde 499 ha.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven bestaan uit vier onderdelen: 11.954 miljoen euro voor 'inrichting nieuwe natuur', 3,584 miljoen euro voor onderhanden bij 'inrichting nieuwe natuur', 1,138 miljoen euro voor onderhanden bij 'inpassing bestaande natuur', en 1,97 miljoen euro voor onderhanden bij 'ecologische verbindingszones'. In totaal gaat het om 18,646 miljoen euro.

2004

- De geraamde prestatie-uitgaven zijn 9,000 miljoen euro. Het gaat om 650 ha afronding en 9.000 ha onderhanden. De samenhang tussen aantal ha en prestatie-uitgaven is niet expliciet.

3.3.4 Overige opmerkingen

In het Jaarverslag 2002 staat: 'Door een extra financiële impuls (Natuuroffensief, 2001) heeft het kabinet de realisatie van de EHS zelfs versneld'.

In het Jaarverslag 2003 staat vermeld: 'De realisatie van inrichting vindt plaats in het kader van projecten met een meerjarig karakter. Dit heeft als consequentie dat de jaarlijks bestede budgetten niet direct gekoppeld kunnen worden aan de in dat jaar gerealiseerde beleidsprestaties. De prestaties zijn immers grotendeels gerealiseerd met in voorgaande jaren bestede middelen. Bij de gerealiseerde prestaties wordt daarom inzicht geboden in de volgende beleidsprestaties:

- afronding: De daadwerkelijk in het verslagjaar gerealiseerde beleidsprestaties;
- onderhanden werk: Het onderhanden werk is gebaseerd op de aangegane verplichtingen. Dit zijn alle beleidsprestaties waarvoor verplichtingen zijn aangegaan en die in de komende jaren gerealiseerd zullen worden'.

3.4 Inrichting natte EHS (2.14)

3.4.1 Verwerving en inrichting terreinen natte natuur: inrichting

2002

- De begrote prestatie-uitgaven bedragen 10,255 miljoen euro. Het gaat om 438 ha en gemiddelde kosten van € 23.413 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven bedragen 3,177 miljoen euro. Het gaat om 52 ha afgerond en 3.246 ha onderhanden. De gemiddelde gerealiseerde kosten per ha worden niet gegeven. De relatie tussen aantal ha en prestatie-uitgaven is niet expliciet.
- In het Jaarverslag 2002 wordt het volgende vermeld: 'Op de artikelen 2.12 en 2.14 [resp. verwerving natte EHS en inrichting natte EHS] worden de middelen voor ICES Natte Natuur verantwoord. Jaarlijks wordt bekeken hoe de verdeling tussen verwerving (02.12) en inrichting (02.14) moet worden gemaakt. Op basis van de programmering 2002 is meer verworven en minder ingericht dan in de begroting gepland. Het aantal afgerond hectares inrichting blijft achter bij de streefwaarde. Daarentegen is een groot aantal hectares momenteel in inrichting. De bijbehorende beleidsprestaties (afronding en inrichting) worden in de komende jaren geleverd'. Waarom begrote en gerealiseerde gegevens afwijken wordt niet expliciet aangegeven.
- Bij realisatie is onderscheid gemaakt tussen 'afgerond' en 'onderhanden'. Bij begroting niet.

2003

- De geraamde prestatie-uitgaven bedragen 8,516 miljoen euro. De prestatie-uitgaven staan bij 'onderhanden'. Het is dus onduidelijk of de prestatie-uitgaven ook betrekking hebben op afronding. Het gaat om 717 ha afronding (volledigheidshalve hier meegenomen) en 1.794 ha onderhanden. De samenhang tussen aantal ha en prestatie-uitgaven is niet expliciet.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven bedragen 6,261 miljoen euro. Het gaat om 292 ha afgerond en 3.880 ha onderhanden. De gemiddelde gerealiseerde kosten per ha worden niet gegeven. De relatie tussen aantal ha en prestatie-uitgaven is niet expliciet.
- In het Jaarverslag 2003 staat vermeld: 'Realisering van deze doelstelling vindt plaats middels financiering met ICES2-middelen en vormt onderdeel van de samenwerkingsafspraken Veiligheid & Natte Natuur tussen het ministerie van LNV en V&W. In 2003 is de inrichting van natte natuur fors op gang gekomen in vergelijking met de realisatie in 2002. In 2003 is er een POP-subsidie van 1,3 mln ontvangen voor een project in de Zuid-Hollandse Delta, waardoor er meer budget kon worden besteed. Het aantal daadwerkelijke hectares waarbij de inrichting is afgerond, is echter achtergebleven bij de streefwaarde doordat procedures in de uitvoeringsfase meer tijd vergen dan gepland'.
- Voorts staat in Jaarverslag 2003 vermeld: 'Op de artikelen 02.12 en 02.14 worden de middelen voor ICES Natte Natuur verantwoord. Jaarlijks wordt bekeken hoe de verdeling tussen verwerving (02.12) en inrichting (02.14) moet worden gemaakt. Hoewel de realisatie van inrichting fors op gang is gekomen, is de prestatie inrichting afgerond onder de streefwaarde gebleven'.
- Hieruit kan niet volledig worden afgeleid waarom begrote en gerealiseerde gegevens van elkaar afwijken.

2004

- De begrote prestatie-uitgaven zijn 24,075 miljoen euro. De prestatie-uitgaven staan bij onderhanden. Het is dus onduidelijk of de prestatie-uitgaven ook betrekking hebben op afronding. Het gaat om 1.150 ha afronding (volledigheidshalve hier meegenomen) en 800 ha onderhanden. De relatie tussen aantal ha en prestatie-uitgaven is niet expliciet.

3.4.2 Overige opmerkingen

In de Begroting 2002 staat als beleidsinstrument vermeld: 'Maatregelen voortkomend uit de Startovereenkomst Waterbeheer 21^e eeuw, EU-Kaderrichtlijn Water, SGR2, 5^e Nota RO, de samenwerkingsovereenkomst V&W en LNV (over extra middelen voor ICES natte natuur) worden geëffectueerd'.

4 Begrotingsartikel 3.11

4.1 Beheer EHS (3.11)

Bij het beleidsveld 'beheer EHS' gaat het om de volgende indicatoren:

- beheer bestaand bos, natuurterreinen en landschap in EHS;
- particulier natuurbeheer;
- areaal agrarisch natuurbeheer;
- gebieden met Overlevingsplan Bos en Natuur (OBN)-maatregel;
- verwerving en inrichting terreinen natte natuur.

Per indicator wordt allereerst beschreven welke gegevens beschikbaar zijn op basis van de Begroting 2002, het Jaarverslag 2002, de Begroting 2003, het Jaarverslag 2003 en de Begroting 2004. Eventueel worden gegevens van het Jaarverslag 2001 en Begroting 2001 bekeken. Vervolgens worden eventuele vragen en opmerkingen naar aanleiding van de beschikbare gegevens weergegeven.

In de Begroting 2002 wordt het volgende vermeld over 'procentuele verdeling uitgaven 2002 over operationele doelstellingen en apparaat': 9% apparaat en 91% beheer van de EHS. Bij de realisatie gaat het om 16% apparaatsuitgaven en 84% beheer van de EHS.

In de Begroting 2003 wordt het volgende vermeld over 'procentuele verdeling uitgaven 2003 over operationele doelstellingen en apparaat': 5% apparaatsuitgaven en 95% beheer van de EHS.

In de Begroting 2004 wordt het volgende vermeld over 'procentuele verdeling uitgaven 2004 over operationele doelstellingen en apparaat': 9% apparaatsuitgaven en 91% beheer van de EHS.

4.1.1 Beheer bestaand bos, natuurterreinen en landschap in EHS

2002

- De geraamde prestatie-uitgaven zijn 66,706 miljoen euro. Het gaat om 420.000 ha en gemiddelde kosten van € 159 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is afgerond gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven bedragen 68,048 miljoen euro. Het gaat om 428.284 ha en gemiddelde kosten van € 159 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is afgerond gelijk aan de gerealiseerde prestatie-uitgaven.
- Als toelichting op het verschil tussen begroot en gerealiseerd wordt vermeld in het Jaarverslag 2002: 'het begrote aantal hectares is iets te laag ingeschat'.

2003

- De begrote prestatie-uitgaven bedragen 69,261 miljoen euro. Het gaat om 425.000 ha en gemiddelde kosten van € 163 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is afgerond gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- Er wordt bij 'beheer bestaand bos, natuurterreinen en landschap in EHS' onderscheid gemaakt in 'beheerd door Staatsbosbeheer' en 'beheerd door PNB's of via SN (inclusief

particulier natuurbeheer'). In 2002 werd dit onderscheid nog niet gemaakt. Bij Staatsbosbeheer gaat het om 205.000 ha en prestatie-uitgaven van 46,829 miljoen euro. De gemiddelde kosten per ha worden niet gegeven. Bij PNB's of SN gaat het om 220.000 ha, gemiddelde kosten van € 100 per ha en prestatie-uitgaven van 22,432 miljoen euro.

- De gerealiseerde prestatie-uitgaven bedragen 65,615 miljoen euro (waarvan 43,602 miljoen euro beheerd door SBB en 22,013 miljoen euro beheerd door PNB's of via SN). Het gaat om 429.991 ha (waarvan 209.860 beheerd door SBB en 220.575 ha beheerd door PNB's of via SN) en gemiddelde kosten van € 153 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is afgerond gelijk aan de prestatie-uitgaven. De ha van SBB en PNB's (SN) tellen niet op tot 429.991 ha maar tot 430.435 ha (444 ha meer).
- In Jaarverslag 2003 wordt vermeld: 'De prestaties beheerd door SBB staan volledig verantwoord in deze tabel (3.11), het budget is echter verdeeld over 1.13, 1.15 en 3.11. Naast het reguliere beheer door PNB's wordt onder dit onderdeel het aantal ha particulier natuurbeheer verantwoord, conform de begroting 2003. In 2003 is op 752 ha particulier natuurbeheer betalingen verricht. Ook de 522 ha waarop in 2003 nog betalingen zijn verricht vanwege uitfinanciering van in het verleden aangegane verplichtingen in het kader van experimenten met particulier natuurbeheer worden hieronder verantwoord'.
- Het verschil tussen begrote en gerealiseerde gegevens wordt niet nader verklaard.

2004

- De totale begrote prestatie-uitgaven bedragen 68,674 miljoen euro, waarvan 46,174 miljoen euro 'beheerd door SBB' en 22,500 miljoen euro 'beheerd door PNB's of via SN'. Het gaat om in totaal 433.508 ha, waarvan 208.508 ha beheerd door SBB² en 225.000 ha beheerd door PNB's of via SN. De gemiddelde kosten per ha die hieruit kunnen worden afgeleid zijn afgerond € 158 per ha, ofwel 3,8% boven het niveau van 2003. De gemiddelde kosten per ha zijn € 100 bij beheerd door PNB's of via SN. Dit is afgerond gelijk aan het corresponderende bedrag voor 2003. Bij beheerd door SBB worden geen gemiddelde kosten per ha gegeven. De relatie tussen aantal ha, gemiddelde kosten per ha en prestatie-uitgaven is verder niet expliciet.

4.1.2 Particulier natuurbeheer

2002

- In de Begroting 2002 en het Jaarverslag 2002 staat als indicator vermeld: 'Particulier natuurbeheer en functiewijziging'.
- De begrote prestatie-uitgaven zijn 0,423 miljoen euro. Het gaat om 279 prestaties (ha wordt pas in Jaarverslag 2002 genoemd) en gemiddelde kosten van € 1.516 per prestatie. Het aantal prestaties vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per prestatie is gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven zijn 1,080 miljoen euro. Het gaat om 745 ha en gemiddelde kosten van € 1.450 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is gelijk aan de gerealiseerde prestatie-uitgaven.
- In het Jaarverslag 2002 staat: 'In 2002 bedroeg het aantal prestaties voor particulier natuurbeheer 223 ha. Op 522 ha werden in 2002 nog betalingen verricht vanwege uitfinanciering van in het verleden aangedane verplichtingen in het kader van

---

² Dit betreft het volledige areaal dat in beheer is bij Staatsbosbeheer, zowel binnen als buiten de EHS (zie ook 1.13).

experimenten met particulier natuurbeheer'. Een verdere toelichting waarom begrote en gerealiseerde gegevens niet overeenkomen wordt niet gegeven.

2003

- In begroting 2003 staat vermeld dat 'Beheer bestaand bos, natuurterrein en landschap' beheerd door PNB's of via SN inclusief particulier natuurbeheer is. Er zijn dus geen aparte gegevens over particulier natuurbeheer in 2003.
- In Jaarverslag 2003 worden tevens geen gegevens verstrekt voor 2003 over 'Particulier natuurbeheer en functiewijziging'.

2004

- In de Begroting 2004 staat als indicator vermeld: 'Particulier natuurbeheer (functieverandering)'.
- De begrote prestatie-uitgaven bedragen 1,550 miljoen euro. Het gaat om 775 ha en gemiddelde kosten van € 2.000 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is gelijk aan de prestatie-uitgaven.

4.1.3 Agrarisch natuurbeheer

2002

- In de Begroting 2002 en het Jaarverslag 2002 staat als indicator vermeld: 'Agrarisch natuurbeheer en landschapsbeheer'.
- De begrote prestatie-uitgaven bedragen 34,306 miljoen euro. Het gaat om 63.000 ha en gemiddelde kosten van € 545 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is afgerond gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven zijn 31,131 miljoen euro. Het gaat om 63.678 ha en gemiddelde kosten van € 489 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is afgerond gelijk aan de gerealiseerde prestatie-uitgaven.
- In het Jaarverslag 2002 wordt vermeld: 'In 2002 is het begrote areaal agrarisch natuur- en landschapsbeheer van totaal 63.000 ha ruim gerealiseerd. De gemiddelde prijs per ha is iets lager dan begroot, omdat agrariërs iets vaker voor goedkopere pakketten in de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (SAN) hebben gekozen: er zijn vooral veel aanvragen voor landschapspakketten gehonoreerd die gemiddeld goedkoper zijn'.

2003

- In de Begroting 2003 en Jaarverslag 2003 staat als indicator vermeld: 'Agrarisch natuurbeheer en landschapsbeheer (SAN)'.
- De geraamde prestatie-uitgaven zijn 29,733 miljoen euro. Het gaat om 53.000 ha en gemiddelde kosten van € 561 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven zijn 33,396 miljoen euro. Het gaat om 52.863 ha en gemiddelde kosten van € 632 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is afgerond gelijk aan de gerealiseerde prestatie-uitgaven.
- In Jaarverslag 2003 staat vermeld: 'De realisatie van het aantal hectaren agrarisch natuurbeheer en landschapsbeheer sluit nauw aan bij het begrote aantal hectaren. De kosten zijn wat hoger omdat agrariërs iets vaker voor kwalitatief betere, en dus duurdere pakketten in de Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer (SAN) hebben gekozen. Het amendement Schreijer-Pierik is gebruikt voor het aangaan van nieuwe verplichtingen agrarisch natuurbeheer (zie hoofdstuk beleidsprioriteiten, onder

«subsidieregeling agrarisch natuurbeheer »). De hiermee samenhangende uitgavenverhoging loopt door tot en met 2008'.

2004

- In de Begroting 2004 staat als indicator vermeld: 'Agrarisch natuurbeheer en landschapsbeheer (SAN)'.
- De geraamde prestatie-uitgaven bedragen 49,600 miljoen euro. Het gaat om 62.000 ha en gemiddelde kosten van € 800 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is gelijk aan de prestatie-uitgaven.

4.1.4 Gebieden met Overlevingsplan Bos en Natuur (OBN)-maatregel

2002

- In de Begroting 2002 en het Jaarverslag 2002 staan als indicator vermeld: 'Overlevingsplan bos en natuur'.
- De begrote prestatie-uitgaven bedragen 9,257 miljoen euro. Het gaat om 300 prestaties. Gemiddelde kosten per prestatie wordt niet gegeven. Onduidelijk is om wat voor prestaties het gaat. Wat de relatie is tussen aantal prestaties en prestatie-uitgaven is niet expliciet.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven zijn 6,040 miljoen euro. Het gaat om 274 prestaties. Gemiddelde kosten per prestatie wordt niet gegeven. Wat de samenhang is tussen aantal prestaties en prestatie-uitgaven is niet expliciet. Bovendien is onduidelijk om wat voor prestaties het gaat.
- In het Jaarverslag 2002 wordt vermeld: 'Het aantal uitgevoerde projecten in het kader van OBN was in 2002 iets lager dan ingeschat en dientengevolge zijn de uitgaven lager dan begroot'. Niet verklaard wordt waarom het aantal gerealiseerde projecten lager is dan begroot.
- Bij de toelichting in het Jaarverslag 2002 wordt duidelijk dat de prestaties projecten betreffen.

2003

- De geraamde prestatie-uitgaven bedragen 6,557 miljoen euro. Het gaat om 300 projecten. Gemiddelde kosten per project wordt niet gegeven. Wat de relatie is tussen aantal prestaties en prestatie-uitgaven is niet expliciet.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven bedragen 5,556 miljoen euro. Het gaat om 300 projecten. Gemiddelde kosten per project wordt niet gegeven. Wat de samenhang is tussen aantal prestaties en prestatie-uitgaven is niet expliciet.
- In Jaarverslag 2003 wordt vermeld: 'De uitvoering van 50 projecten in het kader van het Overlevingsplan Bos en Natuur (OBN) is doorgeschoven naar 2004'. Het verschil tussen begroting en realisatie is niet duidelijk.

2004

- De geraamde prestatie-uitgaven zijn 3,449 miljoen euro. Het gaat om 50 projecten. Gemiddelde kosten per project wordt niet gegeven. Wat de samenhang is tussen aantal prestaties en prestatie-uitgaven is niet expliciet.

4.1.5 Verwerving en inrichting terreinen natte natuur: beheer

2002

- In de Begroting 2002 en Jaarverslag 2002 wordt als indicator vermeld: 'Beheer natte natuur'.
- De begrote prestatie-uitgaven zijn 0,417 miljoen euro. Het gaat om 4600 ha en gemiddelde kosten van € 91 per ha. Het aantal hectare vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per ha is afgerond gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- De gerealiseerde prestatie-uitgaven zijn 0,217 miljoen euro. Het gaat om 302 prestaties en gemiddelde kosten van € 91 per prestatie. Er wordt niet vermeld om welke prestaties het gaat maar aannemelijk is dat het om ha gaat. Het aantal prestaties vermenigvuldigd met de gemiddelde kosten per prestatie is niet gelijk aan de prestatie-uitgaven.
- In het Jaarverslag 2002 wordt vermeld: 'In 2002 zijn nog geen hectares natte natuur in beheer genomen'. Bovendien wordt vermeld: 'Onder "beheer natte natuur" zijn veel minder prestaties geleverd in 2002 dan geraamd'.

2003

- De indicator 'verwerving en inrichting terreinen natte natuur: beheer' komt niet voor in de Begroting 2003. Er wordt geen toelichting gegeven.
- In Jaarverslag 2003 wordt de post 'Beheer natte natuur' wel gegeven. Voor 2003 staan echter geen gegevens vermeld. Er wordt geen toelichting gegeven.

2004

- De indicator 'verwerving en inrichting terreinen natte natuur: beheer' komt niet voor in de Begroting 2004. Er wordt geen toelichting gegeven.

5 Aanvullingen naar aanleiding van Suppletore begrotingen 2003 en 2004

In deze paragraaf wordt ingegaan op de wijzigingen in het natuurbeleid die het gevolg zijn van de Voorjaarsnota 2003³, Najaarsnota 2003⁴ en voorjaarsnota 2004⁵

5.1 Voorjaarsnota 2003

- 'In de begroting 2003 is op het natuurbeleid een ombuiging verwerkt van € 70 mln voor 2003 oplopend tot € 90 mln voor 2005 en volgende jaren. Om echter in 2003 te kunnen voldoen aan de juridisch en bestuurlijk aangegeven verplichtingen is voor dit jaar extra budget toegevoegd ad € 58 mln. Deze verhoging wordt gecompenseerd door een budgetverlaging die gelijkmatig over de jaren 2004 t/m 2007 is verwerkt.'
- Voor de posten 'verwerving bestand natuurterrein', 'verwerving reservaten' en 'verwerving natuurontwikkeling' van beleidsartikel 2.11 (verwerving droge EHS) zijn in bovenstaande brief wijzigingen aangegeven voor het aantal prestaties en uitgaven. In de brief wordt vermeld: 'In de begroting 2003 is op verwerving droge EHS (U02.11) een ombuiging verwerkt van € 70 mln. voor 2003 oplopend tot € 90 mln. voor 2005 en volgende jaren. Om echter in 2003 te kunnen voldoen aan de juridisch en bestuurlijk aangegeven verplichtingen ten aanzien van verwerving is voor dit jaar extra budget toegevoegd ad € 44 mln. Deze verhoging wordt gecompenseerd door een budgetverlaging die gelijkmatig over de jaren 2004 t/m 2007 is verwerkt.'
- Over inrichting droge EHS staat: 'De verlaging inrichting droge EHS (U02.13) houdt vooral verband met een éénmalige afroming van het inrichtingsbudget, die onderdeel uitmaakt van de brief aan de TK over de LNV-begroting (TK 28 600 XIV, nr. 112) en een negatieve bijstelling ten gunste van het apparaatsbudget bij de Dienst Landelijk Gebied (DLG). Dit laatste is nodig om het apparaatsbudget van de DLG in overeenstemming te brengen met de hoger geraamde uitvoeringskosten voor 2003'.
- Over inrichting natte EHS staat: 'De verlaging van het budget inrichting natte EHS (U02.14) hangt samen de brief aan de TK over de LNV-begroting (TK 28 600 XIV, nr. 112) en met een aanvulling op het apparaatsbudget bij DLG'.

5.2 Najaarsnota 2003

- Over 1.13 Landelijk natuurlijk wordt het volgende vermeld: 'De lagere uitgaven op doelstelling 0113 Landelijk natuurlijk worden o.m. veroorzaakt door een begrotings-

³ Stuk 28937 nr. 2 Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (XIV) voor het jaar 2003 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota)

⁴ Stuk 29329 nr. 2 Wijziging van de begrotingsstaat van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) voor het jaar 2003 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota)

⁵ Stuk 29562 nr. 2 Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) voor het jaar 2004 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota)

overheveling naar het Ministerie van OCW van € 2,7 mln. voor de uitvoering van project Belvédère. Voorts vindt verlaging plaats als invulling van de bij doelstelling 0111 genoemde subsidietaakstelling van € 2,0 mln. en een budgetoverheveling naar LASER (doelstelling 0122) als compensatie voor hogere uitvoeringskosten voor regelingen ter versterking van het landelijk gebied’.

- Over 2.11 staat het volgende: ‘De uitgaven op doelstelling 0211 Verwerving droge EHS worden met € 4,5 mln. verlaagd. Als gevolg van een biedingenstop, het opschorten van de koopplicht en het niet doorgaan van een aantal transacties blijft dit jaar een bedrag van € 10 mln. onbesteed. Bij 1e suppletore 2004 zal door herschikking dit bedrag overigens beschikbaar blijven voor verwerving gedurende deze kabinetsperiode’.
- Vervolgens wordt vermeld: ‘Op doelstelling 0212 ([bedoeld wordt: verwerving natte EHS] vindt een verhoging plaats van € 2,9 mln. Deze wordt veroorzaakt doordat op basis van een fine-tuning van de budgetten voor ICES-natte natuur een herverdeling plaats vindt tussen de onderdelen verwerving natte EHS (0212) en inrichting natte EHS (0214) om aan te sluiten op de uitputtingsstand van zowel de verplichtingen als de uitgaven die op grond van de uitvoering te verwachten is’.
- ‘De lagere uitgaven op doelstelling 0213 Inrichting droge EHS van € 6,3 mln. heeft de volgende oorzaken. Vanuit de onderhavige doelstelling vindt compensatie plaats van – € 2,0 mln. voor hogere uitgaven bij de Dienst Landelijk Gebied (doelstelling 0221). Deze houden verband met extra uitvoeringskosten voor o.m. de Regeling Beheers Overeenkomsten Natuur (RBON). Tevens worden middelen overgeheveld naar de begroting van het Ministerie van V&W voor de bouw van het ecoduct «Groene Woud» (– € 1,8 mln.) en naar de begroting van het Ministerie van VROM voor de Milieu Effect Rapportage (MER) (– € 1,4 mln.). Deze rapportage vindt periodiek plaats bij veranderingen in het landelijk gebied. Tenslotte vindt vanuit deze doelstelling compensatie plaats voor hogere uitvoeringskosten door LASER ad € 1,1 mln. (doelstelling 0222)’.
- ‘De lagere uitgaven op doelstelling 0214 van € 3,1 mln. houden verband met de verhoging op doelstelling 0212 van € 2,9 mln. die aldaar is toegelicht. Bovendien is het budget verlaagd met € 0,2 mln. als gevolg van een budgetoverheveling naar de begroting van V&W voor de uitvoering van natte natuurprojecten. De hiermee samenhangende verplichtingenverlaging is € 1,1 mln. De resterende kasbedragen worden bij 1e suppletore 2004 overgeheveld.’

5.3 Voorjaarsnota 2004

Deze mutaties zijn niet verwerkt in de overzichten van hoofdstuk 6.

- ‘Er vindt een verschuiving plaats van Landelijk Natuurlijk naar Groen in en om de stad voor de financiering van de Investeringsimpuls Stedelijke Vernieuwing (ISV).’ Deze verschuiving komt neer op een vermindering van 2,603 miljoen euro op artikel 1.13 en een verhoging van 2,123 miljoen euro op artikel 1.14 en 0,783 miljoen euro op artikel 1.15. De verdeling over de onderliggende indicatoren is niet expliciet.
- ‘De verlaging van € 28 mln. op Verwerving droge EHS houdt enerzijds verband met een besparing die kan worden gerealiseerd door grondverwerving ten behoeve van de EHS niet rechtstreeks (à fonds perdu) uit de begroting te financieren maar gebruik te maken van leningen met een lange looptijd door buiten de overheid staande terreinbeherende

organisaties als Natuurmonumenten en de Provinciale Landschappen. LNV subsidieert de Particuliere Natuurbeschermingsorganisaties voor de rente en aflossing. Met deze constructie blijft het aankoopbudget op peil. Voor 2004 betekent dit een neerwaartse bijstelling van € 19 mln.'

- 'Anderzijds kunnen de meerjarige budgetten voor het aan te kopen volume neerwaarts worden bijgesteld, omdat de gemiddelde grondprijs in 2003 is gedaald. Dit heeft geen effect op de te realiseren doelstellingen ten aanzien van de EHS in 2018. Voor 2004 betekent dit een neerwaartse bijstelling van € 6 mln.'
- 'Tenslotte is in de begroting 2004 binnen Verwerving droge EHS het amendement Van der Ham (TK 2003-2004, 29 200 XIV, nr. 22) ad € 3,0 mln. verwerkt ten behoeve van het opzetten van een soortendatabank voor beschermde plant- en diersoorten. Vanwege het beheersmatige karakter van deze uitgaven (gegevensvoorziening) wordt dit bedrag aan het beheersonderdeel toegevoegd (Beheer van de EHS).'
- Combinatie van de bovengenoemde mutaties betekent dat voor verwerving droge EHS uiteindelijk in 2004 28,0 miljoen euro begroot wordt.
- De post Verwerving natte EHS wordt met 1,410 miljoen euro verminderd.
- De post Inrichting droge EHS wordt met 0,492 miljoen euro verminderd.
- 'De lagere uitgaven op Inrichting natte EHS houden voornamelijk verband met een bijdrage van LNV aan het Ministerie van Verkeer en Waterstaat ten behoeve van de uitvoering van projecten in het kader van «ICES Natte Natuur».' Dit betreft een verlaging van de begrote uitgaven met 15,130 miljoen euro in 2004.
- De begrote uitgaven voor beheer EHS worden verhoogd met 2,615 miljoen euros in verband met het opzetten van de soortendatabank (amendement Van der Ham), waarvoor de middelen afkomstig zijn uit artikel 2.11.

6 Overzichten van uitgaven

Op de volgende pagina's is een totaaloverzicht opgenomen van de begrote (2002-2004) en gerealiseerde (2002-2003) uitgaven op de begrotingsartikelen van LNV die betrekking hebben op natuur en landschap. Dit betreft niet alleen de indicatoren die in de voorgaande hoofdstukken zijn behandeld, maar ook alle andere posten waar prestatiegegevens zijn opgenomen in begrotingen en/of jaarverslagen. Verder zijn ook de ombuigingen en intensiveringen uit respectievelijk Strategisch akkoord en Hoofdlijnenakkoord opgenomen.

Niet opgenomen zijn apparaatskosten, internationale projecten (betrekking hebbend op natuur buiten Nederland) en uitgaven voor onderzoek. Zoals aangegeven zijn ook ontvangsten niet opgenomen.

Legenda.

Indicator	de naam van de indicator voor Natuurbalans 2004
Art.	begrotingsartikel
BR	b: begroting, r: realisatie
VIB	v: verwerving, i: inrichting, b: beheer, o: overig

Indicatornamen zijn in **vet** aangegeven.

In enkele gevallen stemt in 2002 de optelling van afzonderlijke indicatoren soms niet precies overeen met de artikeltotalen uit de jaarverslagen, bijvoorbeeld door posten waarvan de prestaties op andere artikelen zijn vermeld dan de budgetten of door overheveling van/naar andere ministeries. Ook zijn niet alle bijdragen van andere overheden bij verwerving in jaarverslagen en begrotingen verwerkt in de budgettaire cijfers maar wel in de financiële prestaties bij de indicatoren. Daarom zijn ook telkens de begrotings- en realisatiecijfers conform de jaarverslagen gegeven.

indicator	art.	omschrijving	BR	VIB	bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
					2002	2003	2004	2002	2003	2004
		kwaliteitsimpuls landschap			2002	2003	2004	2002	2003	2004
1904N04i	1,13	verwerving begroting	B	V	3,687	3,254	0,000	3,687	6,941	6,941
1904N04i	1,13	verwerving realisatie	R	V	0,000	0,000		0,000	0,000	0,000
1904N04i	1,13	inrichting begroting	B	I	3,971	3,395	0,000	3,971	7,366	7,366
1904N04i	1,13	inrichting realisatie	R	I	5,911	0,169		5,911	6,080	6,080
1904N04i	1,13	totaal kwaliteitsimpuls landschap begroting	B	VI	7,658	6,649	0,000	7,658	14,307	14,307
1904N04i	1,13	totaal kwaliteitsimpuls landschap realisatie	R	VI	5,911	0,169	0,000	5,911	6,080	6,080
geen	1,13	NVM Landschapsontwikkeling begroting	B	O	1,361			1,361	1,361	1,361
geen	1,13	NVM Landschapsontwikkeling realisatie	R	O	0,108			0,108	0,108	0,108
indicator					bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
		bos en landschap in landinrichting: uitbreiding			2002	2003	2004	2002	2003	2004
2131N04i	1,13	bosuitbreidingslocaties: verwerving begroting	B	V	4,973	3,983		4,973	8,956	8,956
2131N04i	1,13	bosuitbreidingslocaties: verwerving realisatie	R	V	4,973	3,983		4,973	8,956	8,956
2131N04i	1,13	bosuitbreidingslocatie: inrichting begroting	B	I	2,192	3,771	3,836	2,192	5,963	9,799
2131N04i	1,13	bosuitbreidingslocatie: inrichting realisatie	R	I	0,422	0,825		0,422	1,247	1,247
2131N04i	1,13	totaal bosuitbreiding in landinrichting begroting	B	VI	7,165	7,754	3,836	7,165	14,919	18,755
2131N04i	1,13	totaal bosuitbreiding in landinrichting realisatie	R	VI	5,395	4,808	0,000	5,395	10,203	10,203

indicator		omschrijving	BR	VIB	bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
					2002	2003	2004	2002	2003	2004
		bos en landschap in landinrichting: overig			2002	2003	2004	2002	2003	2004
1960N04i	1,13	overig bos/landschap: verwerving begroting	B	V	3,376	2,655	2,749	3,376	6,031	8,780
1960N04i	1,13	overig bos/landschap: verwerving realisatie	R	V	1,521	2,655		1,521	4,176	4,176
1960N04i	1,13	overig bos/landschap: inrichting begroting	B	I	3,176	12,461	4,482	3,176	15,637	20,119
1960N04i	1,13	overig bos/landschap: inrichting realisatie	R	I	10,751	10,846		10,751	21,597	21,597
1960N04i	1,13	totaal overig bos en landsch. in landinrichting begroting	B	VI	6,552	15,116	7,231	6,552	21,668	28,899
1960N04i	1,13	totaal overig bos en landsch. in landinrichting realisatie	R	VI	12,272	13,501	0,000	12,272	25,773	25,773
	1,13	totaal bos en landschap in landinrichting begroting		VI	13,717	22,870	11,067	13,717	36,587	47,654
	1,13	totaal bos en landschap in landinrichting realisatie		VI	17,667	18,309	0,000	17,667	35,976	35,976
geen	1,13	Inkomenscompensatie op landbouwgrond begroting	B	B	3,304	1,600	1,600	3,304	4,904	6,504
geen	1,13	Inkomenscompensatie op landbouwgrond realisatie	R	B	1,492	1,484		1,492	2,976	2,976
geen	1,13	Bosaanleg op landbouwgrond begroting	B	I	1,010	2,500	2,500	1,010	3,510	6,010
geen	1,13	Bosaanleg op landbouwgrond realisatie	R	I	1,307	1,839		1,307	3,146	3,146

indicator		omschrijving	BR	VIB	bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
					2002	2003	2004	2002	2003	2004
		landschapsontwikkelingsplannen			2002	2003	2004	2002	2003	2004
0425N04i	1,13	opstellen begroting	B	0		1,600	0,868	0,000	1,600	2,468
0425N04i	1,13	opstellen realisatie	R	0		0,435		0,000	0,435	0,435
indicator					bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
		Vraag en aanbod van groene diensten			2002	2003	2004	2002	2003	2004
1958N04i	1,13	verkenning begroting	B	0			2,000	0,000	0,000	2,000
1958N04i	1,13	verkenning realisatie	R	0				0,000	0,000	0,000
indicator					bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
		Beheer bestand bos, natuurterr. landschap			2002	2003	2004	2002	2003	2004
1962N04i	1,13	beheer begroting	B	B	16,359	15,841	15,543	16,359	32,200	47,743
1962N04i	1,13	beheer realisatie	R	B	12,168	16,959		12,168	29,127	29,127
indicator					bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
		Beheer weidevogels			2002	2003	2004	2002	2003	2004
1961N04i	1,13	beheer begroting	B	B	10,891	11,220	1,750	10,891	22,111	23,861
1961N04i	1,13	beheer realisatie	R	B	3,793	3,749		3,793	7,542	7,542

indicator		omschrijving	BR	VIB	bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
		Beheer wintergasten en natuurbraak			2002	2003	2004	2002	2003	2004
1964N04i	1,13	beheer begroting	B	B	3,267	3,109	2,750	3,267	6,376	9,126
1964N04i	1,13	beheer realisatie	R	B	2,822	3,144		2,822	5,966	5,966
geen	1,13	Regeling draagvlak natuur begroting	B	O	2,880	3,319	1,350	2,880	6,199	7,549
geen	1,13	Regeling draagvlak natuur realisatie	R	O	2,623	3,041		2,623	5,664	5,664
geen	1,13	Landschapsbeherende stichtingen begroting	B	B	3,721	3,630	4,761	3,721	7,351	12,112
geen	1,13	Landschapsbeherende stichtingen realisatie	R	B	4,118	4,323		4,118	8,441	8,441
indicator					bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
		Belvédèregebieden			2002	2003	2004	2002	2003	2004
0531N04i	1,13	subsidiebijdrage begroting	B	O	1,841	2,722	2,722	1,841	4,563	7,285
0531N04i	1,13	subsidiebijdrage realisatie	R	O	2,929	0,000		2,929	2,929	2,929
indicator					bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
		Soortenbeschermingsplannen			2002	2003	2004	2002	2003	2004
1535N04i	1,13	bijdrage begroting	B	O	1,815	1,815	1,815	1,815	3,630	5,445
1535N04i	1,13	bijdrage realisatie	R	O	2,149	1,853		2,149	4,002	4,002
geen	1,13	Faunafonds begroting	B	O	2,992	3,400	8,250	2,992	6,392	14,642
geen	1,13	Faunafonds realisatie	R	O	5,966	10,063		5,966	16,029	16,029

	1,13	Totalen								
	1,13	verwerving begroting			12,036	9,892	2,749	12,036	21,928	24,677
	1,13	verwerving realisatie			6,494	6,638	0,000	6,494	13,132	13,132
	1,13	inrichting begroting			10,349	22,127	10,818	10,349	32,476	43,294
	1,13	inrichting realisatie			18,391	13,679	0,000	18,391	32,070	32,070
	1,13	beheer begroting			37,542	35,400	26,404	37,542	72,942	99,346
	1,13	beheer realisatie			24,393	29,659	0,000	24,393	54,052	54,052
	1,13	overig begroting			10,889	12,856	17,005	10,889	23,745	40,750
	1,13	overig realisatie			13,775	15,392	0,000	13,775	29,167	29,167
	1,13	totaal begroting			70,816	80,275	56,976	70,816	151,091	208,067
	1,13	totaal realisatie			63,053	65,368	0,000	63,053	128,421	128,421
	1,13	totaal vgs JVS 02 en 03 en begr. 04: begroting			70,819	80,275	56,976	70,819	151,094	208,070
	1,13	totaal vgs JVS 02 en 03 en begroting 04 realisatie			62,801	65,368	0	62,801	128,169	
		verschil begroting			-0,003	0,000	0,000			
		verschil realisatie (*)			0,252	0,000	0,000			
indicator	art.		BR	VIB	bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
		Bossen en recr.geb. in strategische groenproj.			2002	2003	2004	2002	2003	2004
0991N04i	1,14	verwerving begroting	B	V	28,965	30,485	23,071	28,965	59,450	82,521
0991N04i	1,14	verwerving realisatie	R	V	28,965	28,799		28,965	57,764	57,764
0991N04i	1,14	inrichting begroting	B	I	5,719	7,292	8,464	5,719	13,011	21,475
0991N04i	1,14	inrichting realisatie	R	I	2,427	9,325		2,427	11,752	11,752
0991N04i	1,14	totaal kwaliteitsimpuls landschap begroting	B	VI	34,684	37,777	31,535	34,684	72,461	103,996
0991N04i	1,14	totaal kwaliteitsimpuls landschap realisatie	R	VI	31,392	38,124	0,000	31,392	69,516	69,516

(**) verschil van overheveling Belvédère naar OC&W, € 2,7 miljoen en € 2,448 waarvan de prestaties onder 3.11 zijn vermeld (LNV 2003b, p.34)

indicator		omschrijving	BR	VIB	bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
					2002	2003	2004	2002	2003	2004
		VINAC regionaal groen / Groene Hart Impuls			2002	2003	2004	2002	2003	2004
1965N04i	1,14	bijdrage begroting	B	0	4,629	3,267	4,345	4,629	7,896	12,241
1965N04i	1,14	bijdrage realisatie	R	0	3,442	2,932		3,442	6,374	6,374
geen	1,14	Overig bosaanleg (PPS) begroting	B	I	1,038	0,589		1,038	1,627	1,627
geen	1,14	Overig bosaanleg (PPS) realisatie	R	I	0,463	0,000		0,463	0,463	0,463
geen	1,14	Stimuleringskader VLG begroting	B	I	0,000	1,297	0,454	0,000	1,297	1,751
geen	1,14	Stimuleringskader VLG realisatie	R	I	0,000	4,243		0,000	4,243	4,243
		1,14 Totalen								
	1,14	verwerving begroting			28,965	30,485	23,071	28,965	59,450	82,521
	1,14	verwerving realisatie			28,965	28,799	0,000	28,965	57,764	57,764
	1,14	inrichting begroting			6,757	9,178	8,918	6,757	15,935	24,853
	1,14	inrichting realisatie			2,890	13,568	0,000	2,890	16,458	16,458
	1,14	beheer begroting			0	0	0	0	0	0
	1,14	beheer realisatie			0	0	0	0	0	0
	1,14	overig begroting			4,629	3,267	4,345	4,629	7,896	12,241
	1,14	overig realisatie			3,442	2,932	0,000	3,442	6,374	6,374
	1,14	totaal begroting			40,351	42,930	36,334	40,351	83,281	119,615
	1,14	totaal realisatie			35,297	45,299	0,000	35,297	80,596	80,596
		1,14 totaal vgs JVS 02 en 03 en begr. 04: begroting			40,351	42,930	36,334	40,351	83,281	119,161
		1,14 totaal vgs JVS 02 en 03 en begroting 04 realisatie			35,297	45,299	0	35,297	80,596	
		verschil begroting			0,000	0,000	0,000			
		verschil realisatie			0,000	0,000	0,000			

indicator		omschrijving	BR	VIB	bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
		Recreatieve voorzieningen			2002	2003	2004	2002	2003	2004
1972N04i	1,15	verwerving begroting	B	V	3,009	3,174	2,841	3,009	6,183	9,024
1972N04i	1,15	verwerving realisatie	R	V	3,009	3,174		3,009	6,183	6,183
1972N04i	1,15	inrichting begroting	B	I	8,203	7,622	5,382	8,203	15,825	21,207
1972N04i	1,15	inrichting realisatie	R	I	4,138	3,808		4,138	7,946	7,946
1972N04i	1,15	verwerving en inrichting begroting	B	VI	11,212	10,796	8,223	11,212	22,008	30,231
1972N04i	1,15	verwerving en inrichting realisatie	R	VI	7,147	6,982	0,000	7,147	14,129	14,129
indicator					bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
		Landelijke routenetwerken			2002	2003	2004	2002	2003	2004
1998N04i	1,15	inrichting ? begroting	B	I	1,751	1,743	1,518	1,751	3,494	5,012
1998N04i	1,15	inrichting ? realisatie	R	I	1,886	2,403		1,886	4,289	4,289
indicator					bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
		Versterking recreatiesector			2002	2003	2004	2002	2003	2004
2000N04i	1,15	bijdrage begroting	B	O	2,785	3,071	2,564	2,785	5,856	8,420
2000N04i	1,15	bijdrage realisatie	R	O	3,991	4,086		3,991	8,077	8,077
indicator					bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
		Beheer recreatievoorzieningen bos & natuur			2002	2003	2004	2002	2003	2004
2011N04i	1,15	beheer begroting	B	B	20,922	21,569	22,409	20,922	42,491	64,900
2011N04i	1,15	beheer realisatie	R	B	21,571	22,064		21,571	43,635	43,635

	1,15	Totalen	bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
			2002	2003	2004	2002	2003	2004
	1,15	verwerving begroting	3,009	3,174	2,841	3,009	6,183	9,024
	1,15	verwerving realisatie	3,009	3,174	0,000	3,009	6,183	6,183
	1,15	inrichting begroting	9,954	9,365	6,900	9,954	19,319	26,219
	1,15	inrichting realisatie	6,024	6,211	0,000	6,024	12,235	12,235
	1,15	beheer begroting	20,922	21,569	22,409	20,922	42,491	64,900
	1,15	beheer realisatie	21,571	22,064	0,000	21,571	43,635	43,635
	1,15	overig begroting	2,785	3,071	2,564	2,785	5,856	8,420
	1,15	overig realisatie	3,991	4,086	0,000	3,991	8,077	8,077
	1,15	totaal begroting	36,670	37,179	34,714	36,670	73,849	108,563
	1,15	totaal realisatie	34,595	35,535	0,000	34,595	70,130	70,130
	1,15	totaal vgs JVS 02 en 03 en begr. 04: begroting	36,670	37,179	34,714	36,670	73,849	108,563
	1,15	totaal vgs JVS 02 en 03 en begroting 04 realisatie	35,276	35,535	0	35,276	70,811	
		verschil begroting	0,000	0,000	0,000			
		verschil realisatie (*)	-0,681	0,000	0,000			

(*) verschil betreft bijdrage Ministerie V&W, die wel opgenomen is in het Jaarverslag, maar waarvoor gecorrigeerd is in de indicatorwaarde.

indicator	art.	omschrijving	BR	VIB	bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
					2002	2003	2004	2002	2003	2004
		Verwerving en inrichting robuuste verbindingen			2002	2003	2004	2002	2003	2004
2012N04i	2,11	verwerving begroting (*)	B	V	23,892	30,780	15,400	23,892	54,672	70,072
2012N04i	2,11	verwerving realisatie	R	V	19,793	1,005		19,793	20,798	20,798
2012N04i	2,13	inrichting begroting	B	I	1,702	1,360	1,359	1,702	3,062	4,421
2012N04i	2,13	inrichting realisatie	R	I	0,007	0,080		0,007	0,087	0,087
2012N04i		totaal robuuste verbindingen begroting	B	VI	25,594	32,140	16,759	25,594	57,734	74,493
2012N04i		totaal robuuste verbindingen realisatie	R	VI	19,800	1,085	0,000	19,800	20,885	20,885
indicator					bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
		Afronding bestaande natuurterreinen			2002	2003	2004	2002	2003	2004
2013N04i	2,11	verwerving begroting (*)	B	V	9,656	8,587	1,000	9,656	18,243	19,243
2013N04i	2,11	verwerving realisatie	R	V	10,154	5,995		10,154	16,149	16,149
indicator	art.				bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
		Verwerving en inrichting reservaten			2002	2003	2004	2002	2003	2004
0405N04i	2,11	verwerving begroting (*)	B	V	75,110	66,451	30,672	75,110	141,561	172,233
0405N04i	2,11	verwerving realisatie	R	V	78,567	59,436		78,567	138,003	138,003
0405N04i	2,13	inrichting begroting	B	I	9,209	13,750	9,000	9,209	22,959	31,959
0405N04i	2,13	inrichting realisatie	R	I	9,211	8,660		9,211	17,871	17,871
0405N04i		totaal reservaten begroting	B	VI	84,319	80,201	39,672	84,319	164,520	204,192
0405N04i		totaal reservaten realisatie	R	VI	87,778	68,096	0,000	87,778	155,874	155,874

(*) Voor 2003 zijn de begrote bedragen vermeld zonder rekening te houden met de ombuiging van € 70 miljoen conform Strategisch Akkoord.

indicator	art.	omschrijving	BR	VIB	bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
					2002	2003	2004	2002	2003	2004
		Verwerving en inrichting natuurontwikkeling			2002	2003	2004	2002	2003	2004
0404N04i	2,11	verwerving begroting (*)	B	V	74,202	65,747	32,488	74,202	139,949	172,437
0404N04i	2,11	verwerving realisatie	R	V	77,734	68,796		77,734	146,530	146,530
0404N04i	2,13	inrichting begroting	B	I	9,210	13,294	9,000	9,210	22,504	31,504
0404N04i	2,13	inrichting realisatie	R	I	9,429	18,646		9,429	28,075	28,075
0404N04i		totaal natuurontwikkeling begroting	B	VI	83,412	79,041	41,488	83,412	162,453	203,941
0404N04i		totaal natuurontwikkeling realisatie	R	VI	87,163	87,442	0,000	87,163	174,605	174,605
indicator	art.				bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
		Verwerving en inrichting natte EHS			2002	2003	2004	2002	2003	2004
2016N04i	2,12	verwerving begroting (*)	B	V	4,424	2,692	10,960	4,424	7,116	18,076
2016N04i	2,12	verwerving realisatie	R	V	17,764	5,360		17,764	23,124	23,124
2016N04i	2,14	inrichting begroting	B	I	10,255	8,516	24,075	10,255	18,771	42,846
2016N04i	2,14	inrichting realisatie	R	I	3,177	6,261		3,177	9,438	9,438
2016N04i		totaal natte EHS begroting	B	VI	14,679	11,208	35,035	14,679	25,887	60,922
2016N04i		totaal natte EHS realisatie	R	VI	20,941	11,621	0,000	20,941	32,562	32,562

(*) Voor 2003 zijn de begrote bedragen vermeld zonder rekening te houden met de ombuiging van € 70 miljoen conform Strategisch Akkoord; evenzo voor 2004 de intensiveringelden uit het Hoofdlijnenakkoord (verwerving en inrichting)

		Totaal Verwerving en inrichting droge EHS	BR	VIB	bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
					2002	2003	2004	2002	2003	2004
		verwerving begroting (*)			182,860	171,565	79,560	182,860	354,425	433,985
		verwerving realisatie			186,248	135,232	0,000	186,248	321,480	321,480
		inrichting begroting			20,121	28,404	19,359	20,121	48,525	67,884
		inrichting realisatie			18,647	27,386	0,000	18,647	46,033	46,033
		totaal verwerving en inrichting droge EHS begroting			202,981	199,969	98,919	202,981	402,950	501,869
		totaal verwerving en inrichting droge EHS realisatie			204,895	162,618	0,000	204,895	367,513	367,513
	2,11	Strat. Akkoord/Intensivering: verwerving droge EHS	B	V		-70,000	19,500	0,000	-70,000	-50,500
	2,13	Strat. Akkoord/Intensivering: inrichting droge EHS	B	I		0,000	5,000	0,000	0,000	5,000
	2,1	verwerving begroting (incl. strat. akkoord/intensivering)			187,284	104,257	110,020	187,284	361,541	452,061
	2,1	verwerving realisatie			204,012	140,592	0,000	204,012	344,604	344,604
	2,1	inrichting begroting (incl. intensivering)			30,376	36,920	48,434	30,376	67,296	110,730
	2,1	inrichting realisatie			21,824	33,647	0,000	21,824	55,471	55,471
	2,1	beheer begroting			0	0	0	0	0	0
	2,1	beheer realisatie			0	0	0	0	0	0
	2,1	overig begroting			0	0	0	0	0	0
	2,1	overig realisatie			0	0	0	0	0	0
	2,1	totaal begroting, incl. Strat. Akkoord/intensivering			217,660	141,177	158,454	217,660	428,837	562,791
	2,1	totaal realisatie, incl. Strat. Akkoord/intensivering			225,836	174,239	0,000	225,836	400,075	400,075
		2,1 totaal vgs JVS 02 en 03 en begr. 04: begroting			214,095	141,177	158,454	214,095	355,272	513,726
		2,1 totaal vgs JVS 02 en 03 en begroting 04 realisatie			225,836	174,239		225,836	400,075	
		verschil begroting			3,565	0,000	0,000			
		verschil realisatie			0,000	0,000	0,000			

Detaillering verschillen tussen begrote bedragen 2002 volgens prestatiecijfers en budgettair beeld, per artikel

artikel	prestatiecijfer	budgetcijfer	verschil
	mln euro	mln euro	mln euro
2,11	182,860	179,907	2,953
2,12	4,424	4,040	0,384
2,13	20,121	19,893	0,228
2,14	10,255	10,255	0,000
totaal	217,660	214,095	3,565

indicator		omschrijving	BR	VIB	bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
		Beheer bestaand bos, natuur, landschap in EHS			2002	2003	2004	2002	2003	2004
2017N04i	3,11	beheer begroting	B	B	66,706	69,261	68,674	66,706	135,967	204,641
2017N04i	3,11	beheer realisatie	R	B	68,048	65,615		68,048	133,663	133,663
indicator					bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
		Particulier natuurbeheer (functieverandering)			2002	2003	2004	2002	2003	2004
1418N04i	3,11	beheer begroting	B	B	0,423	0,000	1,550	0,423	0,423	1,973
1418N04i	3,11	beheer realisatie	R	B	1,080	0,000		1,080	1,080	1,080
indicator					bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
		Agrarisch natuurbeheer (SAN)			2002	2003	2004	2002	2003	2004
1988N04i	3,11	beheer begroting	B	B	34,306	29,733	49,600	34,306	64,039	113,639
1988N04i	3,11	beheer realisatie	R	B	31,131	33,396		31,131	64,527	64,527

indicator		omschrijving	BR	VIB	bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
					2002	2003	2004	2002	2003	2004
		Overlevingsplan bos en natuur (OBN)			2002	2003	2004	2002	2003	2004
1315N04i	3,11	beheer begroting	B	B	9,257	6,557	3,449	9,257	15,814	19,263
1315N04i	3,11	beheer realisatie	R	B	6,040	5,556		6,040	11,596	11,596
		Natte natuur			2002	2003	2004	2002	2003	2004
2016N04i	3,11	beheer begroting	B	B	0,417	0,000		0,417	0,417	0,417
2016N04i	3,11	beheer realisatie	R	B	0,217	0,000		0,217	0,217	0,217
geen	3,11	Onderhoud historische parken en tuinen begroting	B	B	2,042	1,342	1,000	2,042	3,384	4,384
geen	3,11	Onderhoud historische parken en tuinen realisatie	R	B	2,448	2,306		2,448	4,754	4,754
geen	3,11	Herstel historische parken en tuinen begroting	B	B	0,272	0,276	0,276	0,272	0,548	0,824
geen	3,11	Herstel historische parken en tuinen realisatie	R	B	0,136	0,153		0,136	0,289	0,289
geen	3,11	Beheer NB Wet begroting	B	B	1,123	1,095	1,186	1,123	2,218	3,404
geen	3,11	Beheer NB Wet realisatie	R	B	1,314	1,500		1,314	2,814	2,814
geen	3,11	Beheer nationale parken begroting	B	B	4,824	5,016	5,310	4,824	9,840	15,150
geen	3,11	Beheer nationale parken realisatie	R	B	4,307	4,889		4,307	9,196	9,196
geen	3,11	Specifieke thema's begroting	B	B	5,012	2,549	1,406	5,012	7,561	8,967
geen	3,11	Specifieke thema's realisatie	R	B	6,493	6,754		6,493	13,247	13,247
	3,11	Intensivering: beheer EHS	B	B			17,500	0,000	0,000	17,500

	Totaal droge natuur	BR	VIB	bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
				2002	2003	2004	2002	2003	2004
	beheer begroting			123,965	115,829	149,951	110,692	216,243	339,516
	beheer realisatie			120,997	120,169	0,000	106,299	210,866	210,866
	totaal beheer droge en natte natuur begroting			124,382	115,829	149,951	124,382	240,211	390,162
	totaal beheer droge en natte natuur realisatie			121,214	120,169	0,000	121,214	241,383	241,383
	3,11 totaal vgs JVS 02 en 03 en begr. 04: begroting			134,382	115,829	149,951	134,382	250,211	400,162
	3,11 totaal vgs JVS 02 en 03 en begroting 04 realisatie			118,576	120,169		118,576	238,745	
	verschil begroting (*)			-10,000	0,000	0,000			
	verschil realisatie (**)			2,638	0,000	0,000			

(*) Betreft amendement Bolhuis, waarbij de begrote uitgaven met € 10 miljoen zijn verhoogd.

(**) hierin is begrepen € 2,448 van artikel 1.13, waarvan de prestaties onder 3.11 zijn vermeld (LNV 2003b, p.34)

		Totaal verwerving, inrichting, beheer EHS			bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
		2.11, 2.12, 2.13, 2.14, 2.15, 3.11								
	BV	verwerving begroting			187,284	104,257	110,020	187,284	291,541	401,561
	RV	verwerving realisatie			204,012	140,592	0,000	204,012	344,604	344,604
	BI	inrichting begroting			30,376	36,920	48,434	30,376	67,296	115,730
	RI	inrichting realisatie			21,824	33,647	0,000	21,824	55,471	55,471
	BB	beheer begroting			124,382	115,829	149,951	124,382	240,211	390,162
	RB	beheer realisatie			121,214	120,169	0,000	121,214	241,383	241,383
	BO	overig begroting			0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	RO	overig realisatie			0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
		totaal begroting			342,042	257,006	308,405	342,042	599,048	907,453
		totaal realisatie			347,050	294,408	0,000	347,050	641,458	641,458
		totaal vgs JVS 02 en 03 en begr. 04: begroting			348,477	257,006	308,405	348,477	641,458	641,458
		totaal vgs JVS 02 en 03 en begroting 04 realisatie			344,412	294,408	0,000	344,412	838,820	
		verschil begroting (*)			-6,435	0,000	0,000			
		verschil realisatie (**)			2,638	0,000	0,000			

(*) dit is het verschil van – € 10,000 miljoen (zie 3.11) en € 3,565 miljoen (zie 2.1)

(**) dit is het verschil op 3.11, zie aldaar.

		TOTALEN OVER ALLE POSTEN	bedragen in mln Euro			cumulatief 2002 t/m		
BV	verwerving begroting		231,294	147,808	138,681	231,294	379,102	517,783
RV	verwerving realisatie		242,480	179,203	0,000	242,480	421,683	421,683
BI	inrichting begroting		57,436	77,590	75,070	57,436	135,026	210,096
RI	inrichting realisatie		49,129	67,105	0,000	49,129	116,234	116,234
BB	beheer begroting		182,846	172,798	198,764	182,846	355,644	554,408
RB	beheer realisatie		167,178	171,892	0,000	167,178	339,070	339,070
BO	overig begroting		18,303	19,194	23,914	18,303	37,497	61,411
RO	overig realisatie		21,208	22,410	0,000	21,208	43,618	43,618
	totaal begroting		489,879	417,390	436,429	489,879	907,269	1343,698
	totaal realisatie		479,995	440,610	0,000	479,995	920,605	920,605
	totaal vgs JVS 02 en 03 en begr. 04: begroting		496,317	417,390	436,429	496,317	913,707	1350,136
	totaal vgs JVS 02 en 03 en begroting 04 realisatie		477,786	440,610	0,000	477,786	918,396	
	verschil begroting (*)		-6,438	0,000	0,000			
	verschil realisatie (**)		2,209	0,000	0,000			

(*) dit is het verschil van – € 10,000 miljoen (zie 3.11) en € 3,565 miljoen (zie 2.1)

(**) dit is het totaal van de verschillen op 1.13 (0,252), 1.15 (-0,681) en 3.11 (2,638), zie aldaar.

Overzicht ontwikkeling realisaties en begrotingen voor EHS, 2000-2004, bedragen in miljoen Euro (nominale bedragen).

Begrotingsdoelstelling (onderdelen EHS)	JAAR									
	2000	2001	2002	2003			2004			
	Bron: begroting 2002	Bron: begroting 2003	Bron: slotwet 2002	Bron: begroting 2003 voor Strat. Akkoord	Bron: begroting 2003 incl Strat. Akkoord en amendementen	Bron: slotwet 2003	Bron: begroting 2004 vóór Intensivering	Bron: begroting 2004 Incl. Intensive ring	Bron: 1e sup (Voorjaarsnota)	Bron: 2 ^e sup (Najaarsnota)
2.11 verwerving droog	187,866	218,449	186,248	171,565	101,565	135,232	79,560	99,060	71,060	58,931
2.12 verwerving nat	5,847	5,475	17,764	2,692	2,692	5,360	10,960	10,960	9,550	9,550
2.13 inrichting droog	25,034	31,743	18,647	28,404	28,404	27,386	19,359	24,359	23,867	22,674
2.14 inrichting nat	12,777	11,922	3,177	8,516	8,516	6,261	24,075	24,075	8,945	8,945
3.11 beheer totaal	108,359	119,12	118,576	115,829	127,829	120,169	132,451	149,951	152,566	142,527
Totaal EHS	340	387	344	327	269	294	266	308	266	243

Literatuur

- Bredenoord, H.W.B., G.H.P. Dirkx, M.L.P. van Esbroek, A.J.M. Koomen, T.J. Weijschedé (2004), *Beleidsevaluatie natuur en landschap Achtergronddocument bij Natuurbalans 2004*, Planbureauroportten 5, Natuurplanbureau, vestiging Wageningen, Wageningen
- LNV (2001), *Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Rijksbegroting 2002. Begroting XIV*, SDU, Den Haag
- LNV (2002b), *Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Rijksbegroting 2003. Begroting XIV*, SDU, Den Haag
- LNV (2003a), *Eerste suppletore begroting Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij 2003, Tweede Kamer 28937 nr. 2*, SDU, Den Haag.
- LNV (2003b), *Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Jaarverslagen over het jaar 2002*, SDU, Den Haag
- LNV (2003c), *Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Rijksbegroting 2004. Begroting XIV*, SDU, Den Haag
- LNV (2003d), *Tweede suppletore begroting Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Tweede Kamer 29329 nr. 2*, SDU, Den Haag
- LNV (2004a), *Eerste suppletore begroting Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij 2004, Tweede Kamer 29562 nr. 2*, SDU, Den Haag.
- LNV (2004b), *Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (2004). Jaarverslagen over het jaar 2003*, SDU, Den Haag.

- 99/08 Kuindersma, W. Beleidsevaluatie voor de Natuurbalans; Een handleiding voor medewerkers aan de Natuurbalans.
- 99/09 Hinssen, P. J. Luijt & L. de Savornin Lohman. Het meten van effectiviteit door het Natuurplanbureau; Enkele overwegingen.
- 99/10 Koolstra, B.J.H., G.W.W. Wameling & V. Joosten. Modelkoppeling en –aanpassing SMART/SUMO – LARCH; Modelkoppeling en aanpassing ten behoeve van integratie in de natuurplanner in het kader van het project Graadmeters Natuurwaarde Terrestrisch.
- 99/11 Koolstra, B.J.H., R.J.F. Bugter, J.P. Chardon, C.J. Grashof, J.D. van Kuijk, R.M.G. Kwak, A.A. Mabelis, R. Pouwels & P.A. Slim. Graadmeter natuurwaarde terrestrisch; Verslaglegging van de uitgevoerde werkzaamheden.
- 99/12 Wijk, M.N. van, J.G.de Molenaar & J.J. de Jong. Beheer als strategie; Een eerste aanzet tot ontwikkelen van een graadmeter beheer (tussenrapportage).
- 99/13 Kuindersma, W. & M.Pleijte. Naar nieuwe vormen van beleidsevaluatie voor het Natuurplanbureau?; Een overzicht van evaluatiemethoden en de toepasbaarheid daarvan.
- 99/14 Kuindersma, W, M. Pleijte & M.L.A. Prüst. Leemtes in de beleidsevaluatie natuurbalansen ingevuld?; Een verkenning van de mogelijkheden om enkele leemtes in het evaluatiedeel van de Natuurbalans op te vullen.
- 99/15 Hinssen, P.J.W. & H. Dijkstra. Onderbouwende programma's; de resultaten van 1999 en de plannen voor 2000. Inventarisatie van projecten en de betekenis van de resultaten daaruit voor producten van het Natuurplanbureau
- 99/16 Mulder, M. Wijnen & E.Bos. Uitgaven, kosten en baten van natuur; Inventarisatie van de rijksuitgave aan natuur, bos en landschap en toepassing van maatschappelijke kosten-batenanalyses bij natuurbeleidsverkenning.
- 99/17 Kalkhoven, J.T.R., H.A.M. Meeuwssen & S.A.M. van Rooij. Omzetting typologie Basiskaart Natuur 2020 naar typologie Begroeiingstypenkaart
- 99/18 Schmidt, A.M., M. van Heusden & C.J. de Zeeuw. Tussenresultaten project Informatiologische Natuurplanbureau
- 99/19 Buijs, A.E., M.H. Jacobs, P.J.F.M. Verweij & S. de Vries. Graadmeters beleving; theoretische uitwerking en validatie van het begrip 'afwisseling'
- 99/20 Farjon, H. J.D. Bulens, M. van Eupen, K.Schotten & C. de Zeeuw. Plangenerator voor natuur-scenario's; ontwerp en verkenning van de technische mogelijkheden van de Ruimtescanner
- 99/21 Berg, A.E. van den. Graadmeters beleving: Horizonvervuiling (vervallen)
- 2000**
- 00/01 Sluis, Th. Van der. Natuur over de grens; functionele relaties tussen natuur in Nederland en natuurgebieden in grensregio's
- 00/02 Goossen, C.M., F. Langers & S. de Vries. Recreatie en geluidbelasting in 1995 en 2030; onderzoek voor Milieuverkenning 5
- 00/03 Kelholt, H.J & B. Koole. N-footprint 1980 – 1997, doorkijk 2030
- 00/04 Broekmeyer, M.E.A., R.P.B. Foppen, L.W.G. Higler, F.J.J. Niewold, A.T.C. Bosveld, R.P.H. Snep, R.J.F. Bugter & C.C. Vos. Semi-kwantitatieve beoordeling van effecten van milieu op natuur
- 00/05 Broekmeyer, M.E.A. (samenstelling). Stroom- en rekenschema's 1^e fase VijNo thema natuur. Bijlagerapport voor de bouwsteen natuur en de indicatoren natuurkwaliteit, landschapskwaliteit en confrontatie recreatievraag en –aanbod
- 00/06 Vegte, J.W. van de & E. Turnhout. De maat van de natuur; een onderzoek naar waarderingsgrondslagen in graadmeters voor natuur
- 00/07 Kuindersma, W., M.A. Hoogstra & E.E.M. Verbij. Realisatie Ecologische Hoofdstructuur 2000. Achtergronddocument bij hoofdstuk 4 van de Natuurbalans 2000
- 00/08 Kuindersma, W. & E.E.M. Verbij. Realisatie van groen in de Randstad. Achtergronddocument bij hoofdstuk 9 van de Natuurbalans 2000
- 00/09 Van Wijk, M.N, M.A. Hoogstra & E.E.M. Verbij. Signalen over natuur en landschap. Achtergronddocument bij hoofdstuk 2 van de Natuurbalans 2000
- 00/10 Van Wijk, M.N. & H. van Blitterswijk. Evaluatie van het bosbeleid. Achtergronddocument bij hoofdstuk 5 van de Natuurbalans 2000
- 00/11 Veeneklaas, F.R. & B.van der Ploeg. Trendbreuken in de landbouw. Achtergrondrapport project VIJNO-toets van het Milieu- en Natuurplanbureau voor de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening
- 00/12 Schaminée, J.H.J. & N.A.C. Smits. Kwantitatieve veranderingen in de vegetatie van drie biotopen (laagveenwateren, heide en schraalgraslanden) voor zeldzaamheid en voedselrijkdom over de periodes 1930-1950 (referentie), 1980-1990 en 1990-2000. Achtergronddocument bij de Natuurbalans 2000

- 00/13 Willemen, J.P.M. & A.M. Schmidt. Datacatalogus. Eerste inventarisatie van geo-data beschikbaar voor het Natuurplanbureau
- 00/14 Klijn, J.A. Landbouw, natuur en landschap in Nederland; een voorverkenning voor de Natuurverkenning 2
- 00/15 Klijn, J.A. Landschap in Natuurplanbureau-producten: een mental map en onderzoeksaanbevelingen
- 00/16 Elbersen, B., R. Jongman, S. Mûcher, B. Pedroli & P.Smeets. Internationale ruimtelijke strategie
- 00/17 Berends, H, E den Belder, N. Dankers & M.J. Schelhaas. Een multidisciplinaire benadering van de gebruikswaarde van natuur; verkenning van een methode om ontwikkelingsopties voor (stukken) natuur te beoordelen
- 2001**
- 01/01 Jansen, S. m.m.v. R. P.H. Snep, Y.R. Hoogeveen & C. M. Goossen. Natuur in en om de stad
- 01/02 Baveco, H., J.C.A.M. Bervaes & J.Vreke. Advies over de ontwikkeling van modellen voor het Natuurplanbureau
- 01/03 Zouwen, M. van der & J. van Tatenhove. Implementatie van Europees natuurbeleid in Nederland
- 01/04 Sanders, M.E. & A.H. Prins. Provinciaal natuurbeleid: kwaliteitsdoelen voor de Ecologische Hoofdstructuur
- 01/05 Reijnen, M.J.S.M.. & R. van Oostenbrugge. Wetenschappelijke review van SMART-MOVE. Onderdeel van het kern-instrumentarium van het Natuurplanbureau
- 01/06 Bruchem, C. van. Stuwende schaarste. Over de drijvende kracht achter de ontwikkeling van de agrarische sector
- 01/07 Berkhout, P., G. Migchels & A.K. van der Werf. Te hooi en te gras. Verkenning naar ontwikkelingen in de grondgebonden veehouderij en gevolgen hiervan voor natuur en landschap
- 01/08 Backus, G.B.C. Parels in de Peel. Intensieve veehouderij en natuur in Nederland Plattelandstad
- 01/09 Salz, P. Requiem voor de visserij in Vis Mineur
- 01/10 Smit, A.B. Ruimte voor akkers en tuinen, bomen en bollen. Verkenning naar ontwikkelingen in de akkerbouw en opengrondstuinbouw en effecten hiervan op natuur en landschap
- 01/11 Bouwma, I.M., J.A. Klijn & G.B.M. Pedroli. Voorstudies Natuurverkenningen 2002 – onderdeel internationaal. Deel A: Europees beleid, wetgeving en financiële middelen, nu en in de toekomst; Deel B: Verkenning internationale waarden Nederlandse natuur en landschap
- 01/12 Oerlemans, N., J.A. Guldemond & E van Well. Agrarische natuurverenigingen in opkomst. Een eerste verkenning naar natuurbeheeractiviteiten van agrarische natuurverenigingen
- 01/13 Koster, A., A. Oosterbaan & J.H. Spijker. Ontwikkeling van natuur in de Nederlandse steden
- 01/14 Bos, E.J. & J.M. Vleugel (eindred). Uitgaven aan natuur door Rijk, provincies, lagere overheden, particulieren en de EU
- 01/15 Oostenbrugge, R., F.J.P. van den Bosch & K.M. Sollart . Natuurbalans 2001: enquête resultaten provincies
- 01/16 Bouwma, I.M. Programma Internationaal Natuurbeheer 1996 – 2000. Doelen & besteding
- 01/17 Jonkhof, J.F. & M.P. Wijermans. De Deltametropool: een grenzeloos parklandschap!
- 01/18 Jonkhof, J.F. & W. Timmermans m.m.v. J. Borsboom-van Beurden & L. Crommentuijn. Groen wonen tussen stad en land
- 01/19 Keuren, A, H. Houweling & J.G. Nienhuis. EHS 2000. Technische achtergronden bij de bestanden van de Ecologische Hoofdstructuur
- 01/20 Veldkamp, B., A. Keuren, J.G. Nienhuis & H. Houweling. EHS 2001. Technische achtergronden bij de bestanden van de Ecologische Hoofdstructuur
- 01/21 Koole, B., J. Luijt & M.J. Voskuilen. Grondmarkt en grondgebruik. Een scenariostudie voor Natuurverkenning 2
- 2002**
- 02/01 Berg, A.E. van den, M.H.I. Bloemmen, T.A. de Boer & J. Roos-Klein Lankhorst. De beleving van watertypen. Literatuuroverzicht en validatie van de indicator 'water' uit het BelevingsGIS
- 02/02 Geertsema, W. Het belang van groenblauwe dooradering voor natuur en landschap. Achtergronddocument Natuurbalans 2002
- 02/03 Sanders, M.E. Beleidsevaluatie Agrarisch Natuurbeheer. Voortgang, knelpunten en effectiviteit
- 02/04 Opdam, P..F.M. Natuurbeleid, biodiversiteit en EHS: doen we het wel goed?
- 02/05 Veer, M. & M. van Middelkoop. Mensen en de natuur; recreatief gebruik van natuur en landschap

- 02/06 Kuindersma, W., H.M.P. Capelle, R.C. van Apeldoorn & W.W. Buunk. Bescherming natuurgebieden en soorten in Nederland vanaf 2002
- 02/07 Sival, F.P., A. van Hinsberg, P.C. Jansen, D.J. van de Hoek & M. Esbroek. Overlevingsplan Bos en Natuur. Achtergronddocument bij Natuurbalans 2001
- 02/08 Roos-Klein Lankhorst, J., A.E. Buijs, A.E. van den Berg, M.H.I. Bloemmen, S. de Vries, C. Schuilings & A.J. Griffioen. BelevingsGIS versie februari 2002. Hoofdttekst (met bijlagen op CD-rom)
- 02/09 Oostenbrugge, R. van, E.A. van der Grift, B.S.J. Nijhof, P.F.M. Opdam & M.J.S.M. Reijnen (red). Levensvatbaarheid populaties. Achtergronddocument bij de Natuurbalans 2002
- 02/10 Koomen, A.J.M. & T. Weijsschede. Evaluatie landschapsbeleid voor de Natuurbalans 2002. De betekenis van SGR2 voor de bescherming van landschappen en de stand van zaken in de WCL-gebieden, Belvedere/Unesco-gebieden en bij de Proeftuinen
- 02/11 Balduk, C.A., H. Leneman & E. Gerritsen. Natuurbeleid en verbreding. Achtergrond en opgaven
- 02/12 Bloemmen, M.H.I., A.E. Buijs & S. de Vries. De beleving van reliëf; Literatuuroverzicht en validatie van de indicator 'reliëf' uit het belevingsGIS
- 02/13 Beintema, A.J. De rol van Nederlands beleid in de internationale bescherming van trekkende watervogels
- 02/14 Reijnen, M.J.S.M., J.T.R. Kalkhoven & J. Dirksen. Graadmeter doelrealisatie EHS. Verkenning van praktisch toepasbare opties.
- 02/15 Willemen, J.P.M. & A.M. Schmidt. Kernbestanden Natuurplanbureau. Overzicht van ruimtelijke gegevensbestanden geïnventariseerd voor het Natuurplanbureau
- 02/16 Koomen, A.J.M. Verkenning van de samenhang tussen aardkunde en historische geografie. Een verkenning op basis van de landelijke digitale bestanden AKIS en HISTLAND
- 2003**
- 03/01 Winsum-Westra, M. van, m.m.v. A.E. van den Berg, A.E. Buijs & J.Vreke. Meetproblematiek natuurhouding. Problemen bij en suggesties voor het meten van de natuurhouding van actoren
- 03/02 Balduk, C. Bestuurlijke trends. Beleidsdocumentanalyse naar veranderingen in percepties over sturing bij het Ministerie van LNV
- 03/03 Klostermann, J.E.M. Bestuurlijke evaluatie van beleid voor zoet-zout overgangen. Achtergronddocument Natuurbalans 2003
- 03/04 Leneman, H. Natuurkosten; Verslag van werkzaamheden maart tot juli 2003
- 03/05 Schmidt, A.M., L. Kooistra, J.G. Nienhuis en O. Knol. Duurzame Informatievoorziening Natuurplanbureau; Stand van zaken januari 2003
- 03/06 Spijker, J.J., M.J. Strookman, E.A. de Vries & H.C.J. Vrolijk. Stedelijk groen onder de loep. Verkenning naar de mogelijkheden van de Databank Gemeentelijk Groenbeheer als informatiebron voor het Milieu- en Natuurplanbureau
- 03/07 Balduk, C. 'De Betrouwbare Overheid'; Maatschappelijk vertrouwen in de overheid
- 03/08 Luttik, J., B. van der Ploeg, J. van den Berg, M.J.S.M. Reijnen & M.E. Sanders. Landbouw Natuurlijk; over het meten van natuurkwaliteit in agrarisch gebied
- 03/09 Beek, A.J.C.M. van, J.T. Kalkhoven, G. Mighels, A.J. Visser & C. Wierda. Koppelingen tussen landbouw & natuur; een scenariostudie naar de interacties tussen landbouw en natuur bij ontwikkelingen op basis van Business as Usual in 2030
- 03/10 Kirsten, U., M.J.S.M. Reijnen, J. Vreke & R.J.H.G. Henkens. Mobiliteit en effecten op natuur
- 03/11 Vreke, J. (red), R.C. van Apeldoorn, T.C. Klok, C.D.M. Steuten, F.R. Veeneklaas. Economische KoSTen en Ecologisch Resultaat (EKSTER); Verslag van werkzaamheden juni 2002 – juni 2003
- 03/12 Jókövi, E.M. & J. Luttik. Rood en groen; Het combineren van verstedelijking en natuur in de praktijk
- 03/13 Gijsen, J.J.C., R.I. van Dam & A.H. Prins. Natuurcompensatie; Hoe werkt het in de praktijk?
- 03/14 Broekmeyer, M.E.A., F.G.W.A. Ottburg & F.H. Kistenkas. Flora- en faunawet; Toepassing van artikel 75 in de praktijk
- 03/15 Luijt, J., J.W. Kuhlman & J. Pilkes. Agrarische grondprijzen onder stedelijke druk; stedelijke optiewaarde en agrarische gebruikswaarde afhankelijk van ligging
- 03/16 Sanders, M.E., H. van Blitterswijk, H.F. Huiskes, M.N. van Wijk & A. Blankena. Beleidsevaluatie agrarisch en particulier natuurbeheer voor de Natuurbalans 2003; waarin: particulieren in samenwerkingsverbanden met terreinbeherende organisaties

- 03/17 Jellema, A & S. de Vries Towards an indicator for recreational use of nature: modelling car-born visits to forests and nature areas (FORVISITS)
- 03/18 Vries, S. de, M. Hoogerwerf & W.J. de Regt. Beschrijving van en gevoeligheidsanalyses voor het recreatiemodel AVANAR; de bruikbaarheid van het model Afstemming Vraag Aanbod Natuur Als Recreatieruimte (AVANAR) als instrument voor MNP-doeleinden
- 03/19 Sollart, K.M. m.m.v. M.A.G. Hinssen Draaiboek Natuurbalans
- 03/20 Verweij, P.J.F.M. & L. Kooistra. Advies vervanging EIONet door webfolders
- 03/21 Reijnen, M.J.S.M., A. van Hinsberg, R.Pouwels, S. van Tol, J.Dirksens & E.A. van der Grift. Evaluatie doelrealisatie EHS met de graadmeter Natuurwaarde. Voortgangsrapportage 2003
- 03/22 Koomen, A. & T. Weijtschede. Landschap en landschapsbeleid voor de Natuurbalans 2003
- 03/23 Leneman, H., A. Gaaff & J.A. Boone. Natuurkosten; Verslag van werkzaamheden juli tot december 2003
- 03/24 Geertsema, W., I.M. Bouwma, W.P. Daamen & H.A.M. Meeuwssen. Evaluatie beleid EHS en VHR-gebieden. Achtergrondrapportage bij de Natuurbalans 2003
- 03/25 Oostenbrugge, R. van, W. Geertsema & M.J.S.M. Reijnen. Beleidswijzigingen EHS. Achtergrondrapportage bij de Natuurbalans 2003
- 03/26 Langers, F & J. Vreke. Het meten van natuurbesef. Ontwikkeling van een natuurbesefschaal voor de Nederlandse bevolking
- 03/27 Willemen, J.P.M. & L. Kooistra. Kernbestanden Natuurplanbureau. Overzicht van ruimtelijke gegevens geïnventariseerd in 2003
- 03/28 Gies, E. Bouwen op het platteland. Ontwikkeling bebouwing stedendriehoek Apeldoorn – Deventer – Zutphen 1970 – 2000
- 03/29 Henkens, R.J.H.G., R. Jochem, D.A. Jonkers, J.G. de Molenaar, R. Pouwels, M.J.S.M. Reijnen, P.A.M. Visschedijk, S. de Vries. Verkenning van het effect van recreatie op broedvogels; literatuurstudie en koppeling modellen FORVISITS en LARCH
- 03/30 Gaaff, A., E.J. Bos, L. Jans, J.J. de Jong & B.Koole. Kosteneffectiviteit; case-studies voor de Natuurbalans 2003
- 03/31 Brink, J.C., K.H.M. van Bommel, J.B. Latour, S.S.H. Ligthart, T. van Rheenen & E. G. Steingröver Kosteneffectiviteit natuurbeleid: Methodiekontwikkeling; Tussenrapportage 2003
- 03/32 Turnhout, E. Een brug over de kloof. Het Natuurplanbureau en de relatie tussen kennis en beleid
- 03/33 Baveco, H. Ecologische netwerkanalyse; een verkenning gericht op toepassingen voor het Natuurplanbureau
- 03/34 Nijhof, B.S.J., J.J. de Jong, H.W.B. Bredenoord, B. de Knecht, J.J.C. Gijsen, M. P. van Veen, T. van Rheenen & S.S.H. Ligthart. Kosteneffectiviteit natuurbeleid: Bruikbaarheid van gebiedsanalyses
- 03/35 Ligthart, S.S.H. & T. van Rheenen. Kosteneffectiviteit natuurbeleid: Integrale tussenrapportage 2003
- 03/36 (vervallen)
- 03/37 Koeijer, T.J. de & M.J. Voskuilen. Agrarisch natuurbeheer; Profiel deelnemers Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer (SAN)
- 03/38 Rijk, P.J. & E.J. Bos. Effecten prioriteitsverlegging Natuurbeleid van de Rijksoverheid. Achtergronddocument bij Natuurbalans 2003
- 2004**
- 04/01 Houweling, H, G.H.P. Dirx, T.J. de Koeijer, S.S.H. Ligthart & J. Wiertz. Onderbouwend onderzoek voor de Natuurplanbureau-functie van het MNP. Vraagarticulatie 2005
- 04/02 Kooistra, L., O.M. Knol, J.G. Nienhuis & A.M. Schmidt. Analyse informatievoorziening Natuurbalans
- 04/03 Gaaff, A., P.J. Rijk, M.J. Koning & W. van Veen. Uitgaven voor landbouw, natuur en infrastructuur 1990-2003. Achtergronddocument bij de Milieubalans 2004
- 04/04 Eimers, J.W. (samenstelling). Projectverslagen 2003. Programma 394 – Natuurplanbureau-functie
- 04/05 Ottens, H.F.L. & H.J.P. Timmermans. AVANAR; Afstemming Vraag en Aanbod Natuur als Recreatieruimte. Auditverslag
- 04/06 Groeneveld, R.A. & B. de Knecht. Natuur meten in het Bedrijven Informatienet Een verkenning van de mogelijkheden
- 04/07 Reijnen, M.J.S.M., W. Loonen, R. Pouwels & G.W. Lammers. Randlengte en ruimtelijke samenhang van natuur in de Ecologische Hoofdstructuur; Een eerste verkenning
- 04/08 Koeijer, T.J. de. Graadmeters economie. Programmering onderbouwend onderzoek; tussenstand 2004
- 04/09 Meeuwssen, H.A.M. Website leefomgeving. Eindrapportage

- 04/10 Farjon, J.M.J., J. Roos - Klein Lankhorst & P.J.F.M. Verweij. KELK 2003 - landschapsmodule: **K**ennismodel voor de bepaling van **E**ffecten van ruimtegebruiksveranderingen op de **K**waliteit van het **L**andschap
- 04/11 Koning, M.J. & A. Gaaff. Indicatoren financiële middelen voor natuur van LNV; Beschrijving van uitgaven en prestaties over 2002-2004